

SEKVENSKONST ELLER SKRÄP?

Bibliotekariers inställning till tecknade serier för vuxna på
Malmös och Lunds stadsbibliotek.

Lina Svanbrink

Examensarbete (20 poäng) för magisterexamen i Biblioteks- och
informationsvetenskap vid Lunds universitet.

Handledare: Sten Vedi. Biträdande handledare: Elsbeth Holmberg.

BIVILs skriftserie 2002:24

ISSN 1401-2375

□ Lunds universitet. Biblioteks- och informationsvetenskap 2002

Abstract

The purpose of the following thesis has been to study librarians' attitudes towards comics¹ for grown up people. I have compared the attitudes among the staff in two public libraries in Sweden, Malmö public library and Lund public library. I have conducted five interviews with librarians and observed how the comics are handled in each library. I have also carried out a literary study of the history and theories of comics.

Initially a definition of comics is presented, and then an overview of the development of comics and of some theories regarding them is offered. This is followed by a brief review of comics in Swedish public libraries.

In the concluding discussion I present an explanation of how librarians' attitudes towards comics are reflected in each of the two libraries in the exposure, budget and acquisition of comics. Furthermore, I question the extent of the knowledge about literary theories concerning comics which librarians possess.

The conclusion is that the librarians in Malmö and Lund have a positive attitude towards comics for adults, but there is, especially in Lund, a lack of a profounder knowledge about them and the literary theories connected to them. I recommend that if libraries want to see departments for comics that are functioning well, it is necessary to engage librarians with a special interest in comics.

¹ The term is used in American English, while in British English it is probably more common to use the term "cartoons" or "strip cartoons".

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
1. INLEDNING	4
2. SYFTE OCH PROBLEMSTÄLLNING	5
3. METOD OCH AVGRÄNSNINGAR	6
4. DEFINITION AV TECKNADE SERIER	8
5. TECKNADE SERIERS UTVECKLING	10
6. LITTERATURVETENSKAPLIGA TEORIER OM TECKNADE SERIER	18
6.1 STRUKTURALISMEN.....	19
6.2 DET PSYKOANALYTISKA PERSPEKTIVET	21
6.3 DET KRITISKA OCH MARXISTISKA PERSPEKTIVET	21
6.4 POSTMODERNISMEN OCH POSTSTRUKTURALISMEN	23
7. TECKNADE SERIER PÅ SVENSKA FOLKBIBLIOTEK, EN KORT LITTERATURGENOMGÅNG	25
8. TECKNADE SERIER PÅ STADSBIBLIOTEKEN I LUND OCH MALMÖ. REDOVISNING AV RESULTATEN AV OBSERVATIONER OCH INTERVJUER.	30
8.1 OBSERVATIONER PÅ MALMÖS STADSBIBLIOTEK.....	30
8.2 OBSERVATIONER PÅ LUNDS STADSBIBLIOTEK.	31
8.3 JÄMFÖRELSE MELLAN DE TVÅ BIBLIOTEKEN.....	32
8.4 INTERVJUREDOVISNING	33
8.41 <i>Intervjuer med bibliotekarier i Malmö och Lund</i>	33
8.42 <i>Intervjuer med bibliotekschefen i Lund och mediacentralschefen i Malmö</i>	37
9. ANALYS OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	41
9.1 BIBLIOTEKARIENS SYN PÅ TECKNADE SERIER.	41
9.2 HUR PASS VÄL ÖVERENSSTÄMMER BIBLIOTEKARIERS UPPFATTNINGAR OCH KUNSKAPER OM TECKNADE SERIER MED LITTERATURVETENSKAPLIGA TEORIER OM SERIER?.....	42
9.3 I VILKEN UTSTRÄCKNING SPEGLAS BIBLIOTEKARIERNAS SYN PÅ SERIER I SERIERNAS FYSISKA PLACERING I BIBLIOTEKET I SERIERNAS DEL I BIBLIOTEKETS BUDGET, SAMT BIBLIOTEKETS FÖRVÄRVPOLICY?	43
10. LITTERATURFÖRTECKNING	47
11. BILAGOR	50
11.1 INTERVJUPLAN 1	50
11.2 INTERVJUPLAN 2	51

1. Inledning

Tecknade serier är något som de allra flesta har läst någon gång och som alla känner igen, även om de kanske inte kan ge någon bra definition av företeelsen. Den tecknade serien har en lång historia som sträcker sig långt bak i tiden. En del forskare menar att man kan härleda serierna så lång tillbaka som till Mayaindianernas bildmanuskript. Men säkert är att föregångaren till den moderna serien kom för över hundra år sedan. Detta innebär att serierna har en lika lång historia som exempelvis filmkonsten, men till skillnad från denna har den tecknade serien långt ifrån uppnått samma status och ställning i samhället som filmen faktiskt har fått. Från att från början varit ett medium avsett för vuxna så degraderades serierna till något som kom att betraktas som infantilt och enbart för barn. Då serier länge ansågs vara ett medium främst för barn är det många pedagoger som intresserat sig för och uttalat sig i ämnet. Debatten under 1950-talet kretsade t ex kring frågan om huruvida serier kunde vara direkt skadliga för barn och hämma deras inlärningsförmåga eller om det var ofarligt att läsa serier. Den sida som vann mest gehör i debatten var den negativa synen på serier. Denna kom länge att hålla i sig, men från 1980-talet och framåt har bilden blivit allt mer nyanserad. I föreliggande undersökning ställer jag biblioteken i fokus och undersöker bibliotekens förhållande till serier.

Det finns och har funnits ett antal olika sätt att forska kring de tecknade seriernas egenart. Jag kommer att ta upp fyra olika teoretiska skolor vilka jag tycker är viktiga för att kunna förstå och analysera bibliotekens relation till serien som fenomen.

Jag börjar med att presentera min problemformulering, min metod och hur jag valt att gå tillväga i min undersökning. Efter det presenterar jag en definition av tecknade serier och redogör för tecknade seriers utveckling och hur debatten kring dem har gått. I kapitlet Litteraturvetenskapliga teorier kring serier visar jag på ett par olika sätt att forska kring serier. Efter det visar jag hur serier hittade sin väg in på svenska folkbibliotek. I kapitlet Tecknade serier på stadsbiblioteken i Malmö och Lund redogör jag först för mina observationer och sedan redovisas mina intervjuer. Till sist kommer min avslutande diskussion.

2. Syfte och problemställning

Syftet med min uppsats är att undersöka vilken plats - ekonomiskt, utrymmesmässigt och kunskapsmässigt - tecknade serier för vuxna ges i dagens bibliotek. För att komma åt min huvudfråga har jag ställt mig följande delfrågor:

- Vilken syn har dagens bibliotekarier på tecknade serier och har den ändrats sedan serierna började dyka upp på biblioteken (1970-talet)?
- Hur pass väl överensstämmer bibliotekariers uppfattningar och kunskaper om tecknade serier med litteraturvetenskapliga teorier om serier?
- I vilken utsträckning speglas bibliotekariernas syn på serier i seriernas fysiska placering i biblioteket, i seriernas del i bibliotekets budget, samt i bibliotekets förvärvspolicy?

För att kunna föra en diskussion om konstformen/mediet serier har jag gjort en genomgång av tecknade seriernas utveckling i samhället för att se vad som kan ha påverkat bibliotekarierna i hanteringen av serierna. Jag har även gjort en genomgång av några litteraturvetenskapliga teorier kring serier för att se om dessa återspeglas i bibliotekens hantering av serierna.

3. Metod och avgränsningar

Jag har valt att göra en jämförelse mellan två folkbibliotek, Malmös och Lunds stadsbibliotek. För att få svar på de frågor jag ställt använder jag mig dels av intervjuer med bibliotekarier på biblioteken i Malmö och Lund, dels av en litteraturgenomgång av det som tidigare har skrivits om tecknade serier. Det första jag gjorde var att besöka de båda biblioteken och deras serieavdelningar. Utifrån hur dessa såg ut, bildade jag mig en första uppfattning av inställningen till serier för vuxna på biblioteken. Jag bestämde mig sedan för att intervjua de som var ansvariga för serier på respektive bibliotek, för att få en djupare bild av deras inställning till de tecknade seriernas vikt och betydelse. På de båda biblioteken är de ansvariga relativt nyutexaminerade bibliotekarier men de har kommit att arbeta under olika förutsättningar, de har alla kommit till i princip färdiga avdelningar och har haft olika möjlighet att påverka avdelningarnas utseende. Innan jag utförde mina riktiga intervjuer gjorde jag en testintervju på ett stadsdelsbibliotek i Malmö. Då jag märkte att frågorna fungerade, utförde jag sedan mina andra intervjuer. I Lund intervjuade jag två bibliotekarier eftersom den första jag intervjuade var en vikarie som kände att hon inte till fullo kunde svara på alla frågor jag ställde. Jag tog kontakt med ordinarie personal, som för tillfället är föräldraledig, och som ställde upp på intervju. Av denna anledning blev det ojämnt antal intervjuer i Malmö och i Lund. Men jag bedömer att det inte har påverkat utfallet. Hur serierna är exponerade på de olika biblioteken säger även en del om personalens inställning till dessa. Genom att besöka bibliotekens serieavdelningar fick jag också information om bibliotekens ställningstagande angående serierna.

När jag hade utfört dessa tre intervjuer och bearbetat dem, så kände jag att det saknades en mer övergripande åsikt om inställningen till serier på biblioteken. Jag beslutade då att även intervjua bibliotekscheferna. I Lund intervjuade jag bibliotekschefen. I Malmö ansåg stadsbibliotekarien att det var bättre att jag pratade med den som är ansvarig för förvärven av alla media, mediacentralschefen. Dessa intervjuer redovisar jag för sig, då jag utvecklade min intervjuplan och ställde annorlunda frågor. De nya frågorna redovisas i intervjuplan 2.

När det gäller min litteraturinsamling, hade jag stor nytta av att stadsbiblioteket i Malmö samlat allt material som behandlar serier på ett och samma ställe. Detta gjorde det lätt för mig att snabbt få en överblick över vad som finns skrivet. Malmö stadsbibliotek har även mycket litteratur som referensmaterial, vilket medförde att det mesta alltid fanns tillgängligt. Från detta material har jag fått vidare litteraturtips och namn på forskare som skrivit om ämnet och som jag kunnat söka på i andra databaser. Några av de andra databaser jag använt mig av är LISA, Artikelsök och WilsonSelectPlus.

Eftersom jag undersöker två folkbibliotek i Sverige, har jag försökt hålla mig till material som behandlar detta, eller åtminstone svenska förhållanden. Men för att kunna redogöra för de olika vetenskapsteorierna, har jag fått söka mig utanför Sverige. Jag har i min undersökning valt att koncentrera mig på serien som medium och gör inga som helst kvalitetsutvärderingar av olika serier. Jag har, som jag angett i syftet, velat koncentrera mig på vuxense-ri-er. Men mycket av den äldre litteraturen behandlar främst seriers påverkan på barn. Serier för vuxna diskuteras sällan. Jag har valt att ändå ta med denna litteratur för att det ändå vi-sar på inställningen för mediet i stort på biblioteken.

4. Definition av tecknade serier

Vad är egentligen en tecknad serie? Det kan verka lätt att definiera, men det finns en hel del olika åsikter om detta. Måste en tecknad serie bestå av flera rutor i följd? Måste texten vara i pratbubblor eller ens i rutan? Ordet *serie* betyder ”berättelse i form av en rad bilder” enligt Prismas nya Uppslagsbok 1992. Jag har valt att använda mig av Scott McClouds definition som han redogör för i ”Serier den osynliga konsten”:

Uttrycksform som består av sidoställda, föreställande och andra bilder i avsiktlig sekvens, vilka syftar till att förmedla information och/eller framkalla ett estetiskt gensvar hos betraktaren. (McCloud 1995, s.9)

Serier är enligt Will Eisner en konstform eller medium som inte säger något om vilket innehåll den har. Mediet kan bestå av vilka bilder och idéer som helst. Både Eisner och McCloud enas om uttrycket *sekvenskonst*. Eisner var den som först började använda detta uttryck och McCloud utvecklar det vidare. Enligt denna definition är alltså inte fristående skämtbilder en serie. En sekvens kan ju inte bestå utav en enskild del. Enskilda serierutor är, för att använda det engelska ordet, en **cartoon**. Cartoons är en metod för att framställa bilder som används för att skapa serier, **comics**. Tyvärr finns inte denna skillnad i den svenska terminologin, varför jag har fått använda mig av den engelska. McClouds definition är bra för att den, som han påpekar, inte säger något om genre, läsarnas ålder eller vad som avbildas. Den ställer inte krav på realistisk avbildning och den utesluter inte heller något material eller verktyg (McCloud 1993).

Erling Frick har i ”Tecknade serier i undervisningen”, samlat en del olika definitioner. Sture Hegerfors anser här att en serie ska bestå utav tre komponenter: (1) Serien har en typ, en figur som återkommer regelbundet och som slår an på en stor mängd människor. (2) Den beledsagande texten finns inne i bilden. (3) Serier införs i dagspressen och säljer lösnummer (Frick 1977, s.12, citat efter Hegerfors 1966). Denna definition är snävare än McClouds och jag anser att den utesluter en stor del av de serier som finns på marknaden. Det är till exempel inte nödvändigt idag att en serie måste publiceras i dagspressen, eller att

en specifik figur måste finnas. Det finns även en del serier där texten inte befinner sig i bilden, eller att där är text över huvud taget. Lars Peterson framlägger i ”Seriernas värld” sin syn på serier att det skulle kunna definieras som ”*film som inte rör sig*”, en kombination av text och bild, där bilden dominerar (Peterson 1974, s.13). Men då liknar man den tecknade serien som en avart till filmen, vilket den inte är. Jag anser att McClouds definition är den som ger bäst bild av vad en serie är, och vad den inte är. Frick säger även han att den tecknade serien är en uttrycksform och att den inte behöver ha något bestämt innehåll (Frick 1977).

5. Tecknade seriers utveckling

Det finns många olika teorier om vad som kan vara ursprunget till vår tids serier. Enligt McCloud kan man gå tillbaka till Mayaindianernas bildmanuskript och där hitta föregångare till dagens serier. Mayaindianerna använde sig av en unik typ av hieroglyfliknande tecken för att framföra mytologiska och historiska berättelser. De framfördes som långa sekvenser i utvikbara böcker. En annan tidig föregångare är Bayeuxtapeten som är en 70 meter lång väggbonad som föreställer Normandernas erövring av England år 1066. Den läses från vänster till höger och går i kronologisk ordning (McCloud 1994). Men huruvida dessa verkligen kan kallas de första serierna diskuteras fortfarande. Enligt McClouds definition, föreställande bilder i avsiktlig sekvens, så kan de ses som serier. De flesta åsikter jag har träffat på i min undersökning enas dock kring att man kan säga att Rodolphe Töpffer är den moderna seriens fader. Han tecknade lättsamma satiriska bildberättelser under mitten av 1800-talet. Dessa bilder var tänkta för vuxna läsare. Han använde sig av karikatyrer och ramar runt bilderna. Töpffer var först i Europa med att visa prov på ömsesidigt beroende mellan ord och bild, de var inte utbytbara (McCloud 1994). De allra första serierna var i bokform, men detta ändrades under 1870-talet då serier blev ett tidningsfenomen (Groensteen 2000). Brittiska skämttidningar höll serietraditionen vid liv och i slutet av 1800-talet började de som vi idag känner igen som serier att dyka upp. En av de första var ”The Yellow Kid” som fanns i dagstidningen ”New York World”. Denna lustiga figur i sin gula nattskjorta hade premiär söndagen den 5 januari 1896 och höjde tidningens upplaga från 250 000 till 600 000 exemplar. Från början var ”The Yellow Kid” bara en innehållsrik bild men efter ett par månader så lade skaparen Richard Outcault ihop flera bilder och skapade på detta sätt även ett förlopp (Hegerfors 1996). Vid sekelskiftet var serien etablerad både som term och som underhållningsmedel. Outcault var också den förste som genom försäljning av olika ”Yellow Kid” produkter blev rik på serietecknandet.

En annan serie som kom nästan samtidigt var ”The Katzenjammer Kids” (1897). Den serien finns i två liknande varianter. Detta beror på att både tecknaren och tidningen, där serien publicerades, hävdade att de hade upphovsrätten till serien. Domstolen dömde att både tecknaren och tidningen fick använda figurerna, men att tidningen fick rätten till namnet.

Därav kom det en likadan serie vid namn ”The Captain and the Kids” eller som de kom att heta på svenska ”Knoll & Tott” och ”Pigge & Gnidde” (Frick 1977). Precis som ”The Yellow Kid” så var denna serie med två busiga barn tänkt för vuxna. Serier för barn var vid denna tidpunkt moraliserande men dessa upptågsmakare kom många gånger undan med sina bus och var således inga bra förebilder.

Den som räknas som den första svenska serien är ”Mannen som gör vad som faller honom in” av Oskar Andersson. Den handlade, precis som titeln säger, om en man som gjorde saker något annorlunda. Den tecknades mellan åren 1902-1906. En annan svensk serie, som var den första att nå ett världsrykte, är ”Adamson” av Oscar Jacobsson, den kom så tidigt som 1920 (Frick 1977).

En annan tidig serie, som finns kvar ännu idag, är den amerikanska serien ”Blondie” (1930). Den handlar om en vanlig amerikansk medelklassfamilj där Blondie, fru till Dagobert och mor till två barn, länge var hemmafru men nuförtiden har hon och en väninna startat egen cateringfirma. Blondie är ett exempel på seriernas förmåga att anpassa sig efter samtiden. Humoristiska familjeserier som denna var från början de dominerande, men omkring 1930-talet dök även andra figurer upp som t ex Musse Pigg (1928) och efter honom dök Walt Disneys andra figurer upp i snabb följd. Efter detta kom allt flera seriefigurer och äventyrsserier blev nu mycket populära. Det var också i början på 1930-talet som det första seriemagasinet dök upp i USA. I Sverige kom det första seriemagasinet 1937. Det var en Musse Pigg-tidning som utkom till barnens dag i Stockholm (Frick 1977).

Det var under 1900-talet som serierna degraderades till barntidningar från att tidigare varit för vuxna. Eftersom serierna nu ansågs vara för barn, så började mediet få uppmärksamhet från, bland andra, pedagogerna i samhället. En anledning till att det nu inte ansågs vara fint för vuxna att läsa serier kan bero på bilderna. Att inte kunna läsa text utan att vara tvungen att läsa bilder var något som analfabeter och små barn gjorde (Groensteen 2000). Många av de nya serierna var dessutom inte moraliserande, som all litteratur för barn hitintills hade varit, och detta var en anledning till att föräldrar, pedagoger och bibliotekarier reagerade negativt på de tecknade serierna.

Bibeln för seriemotståndare är *Seduction of the Innocent* som är skriven av **Frederic Wertham** 1954. Wertham var en psykiatriker som under sju år forskade kring serier och

serieläsningens effekter på barn. Denna bok var den ledande i många år och påverkade därför starkt även den svenska debatten kring serierna. Wertham menar i boken att det finns ett klart samband mellan den ökande ungdomsbrottsligheten och läsning av de våldsseriemagasin som var populära i USA. Han menade att serierna uppviglade och utbildade ungdomar i kriminalitet. Det finns dock en del tveksamheter till de metoder han använde sig av. De visade sig nämligen senare att Werthams undersökning av barn och ungdomar bara innefattade ett fåtal dömda ungdomsbrottslingar. De läste givetvis tecknade serier, precis som flertalet barn i USA, men alla de barn som läste serier och inte utförde några brott togs överhuvudtaget inte upp i undersökningen. Hans teorier har idag ingen större genomslagskraft och han kritiseras hårt i seriekretsar.

I USA ökade motståndet mot tecknade serier mycket på grund av allt våld som faktiskt florerade i serierna. Werthams "Seduction of the innocent" var övertygande i hur farliga serier var att läsa. 1954 träffades ett senatsunderutskott om ungdomsbrottslighet i New York. Enligt USAs lagar kunde de inte officiellt censurera serierna men senare samma år så enades förläggarna om en strikt etikkodex (code of ethics). Denna kom att dominera och styra seriernas utseende och innehåll under flera årtionden framåt. Kodexen införde en mängd restriktioner på serierna. Visst försvann våld och sex, men även all samhällskritik. Annat som inte längre fick förekomma var bland annat skilsmässor, "olämpliga relationer", referenser till psykiska problem och homosexualitet (McCloud 2000). Debatten som fördes i USA kom även till Europa. Följden av den blev en del europeiska förbud. På Irland startades en halvstatlig serietidning som motvikt till de importerade serier som främst var från USA. I Danmark lades Fantomen och Stålmannen ner. I Norge kom en statlig kommitté fram till att de nordiska länderna borde samarbeta för att begränsa serieimporten (Frick 1977). I Sverige förekom 1949 en riksdagsmotion som efterlyste "lämplig och prisbildlig litteratur för barn i skilda åldrar". Deltagarna i en pågående bokutredning fick i uppgift att ta hänsyn till frågan. De lade 1952 fram sitt material där barnlitteratur behandlades på dussinet sidor och tecknade serier endast ägnades ett par rader. Man konstaterade i denna utredning att *"mentaliteten bakom tecknade serier understundom är direkt sadistisk eller brutal"* (Frick 1977, s.27).

Det pågick även en allmän debatt i Sverige kring problemet med serier. Enligt Frick skrev Evald Fransson, en folkskollärare, en lång artikel "Serielitteraturen - ett uppfostringsproblem" i tidskriften Folkskolan 1953. Fransson tar där ställning mot serierna och för det

skrivna ordet. Det uppflammande serieintresset kan enligt honom bero på flera orsaker, som han anger väldigt otydligt. Fransson ansåg att det ökande serieintresset kunde ha något att göra med hastigt socialt stigande samhällsklasser. Detta skulle då hos folket skapa ett behov av ett ”kulturellt surrogat” (Frick 1977). Expressen publicerade under 1953 en rad artiklar om tecknade serier. En konstnär vid Jan Thomaeus uppmärksammar i tidskriften ”Perspektiv” 10/1953 seriernas roll som samhällspegel och att serierna fungerar som dold propaganda för de rådande normerna i samhället. I denna artikel kan man enligt Frick se upprinnelsen till den kritik mot seriernas samhällsbevarande innehåll som blir mer påtaglig mot slutet av 1960-talet (Frick 1977).

”Seduction of the innocent” gavs alltså gensvar över hela världen, även så i Sverige. Den som här främst förde Werthams teser var **Nils Bejerot** som i *Barn-serier-samhälle* (1954) krävde bättre serier. Men diskussionen rörde sig inte bara om dåliga serier utan även om serien som form. Han menade att serier som medium var dåligt, språket var torftigt och att läsa serier gav en sämre språkutveckling. Dessa åsikter vägde tungt i många år framåt och Bejerots bok gavs ut i nytryck så sent som 1981.

I början av 1950-talet samlade ”Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet” sjutton ideella organisationer till en seriekommitté. Kommitténs uppgift var att undersöka barn och ungdomars serieläsning. Som ordförande valdes **Lorentz Larson**. Resultaten av denna undersökning presenterades i boken *Barn och serier* (1954). Kommittén kom nästan helt att ägna sig åt propaganda för den goda barnlitteraturen som alternativ till serien (Lindung 1995). Larson följde här samma linje som Wertham och Bejerot. Han konstaterade att språket i serier är dåligt och att läsa serier var skadligt för barn (Frick 1977). Trots att det senare kom fram att Werthams undersökning bestod i att han bara hade intervjuat ett par ungdomsbrottslingar (och att deras serieläsning antagligen inte haft någon större betydelse) så vände inte opinionen. Den negativa synen på serier levde kvar i många år hos bland annat bibliotekarierna och lärarna (Strömberg 2001). Debatten handlade djupast om att bokläsandet – den goda aktiviteten – ställdes emot det dåliga serieläsandet (Lindung 1995).

Men det fanns även kritik mot serier av annat slag. I *Konsten att läsa Kalle Anka. Om imperialistisk ideologi i Disneyserierna* anser författarna **Dorfman** och **Mattelart** att Disney imperiet sprider amerikaniserande propaganda genom tecknade serier för barn. Den spanskspråkiga versionen av denna bok skrevs 1971 och skildrar bland annat USAs ekono-

miska inflytande i Chile. Denna bok är ett bra exempel på en marxistisk kritisk bild av serier som jag återkommer till senare i kapitlet Litteraturvetenskapliga teorier.

Tecknade serier kom långsamt att accepteras allt mer, många olika faktorer bidrog till detta. Konstnären Roy Lichtenstein hjälpte till att föra in serien i kulturdebatten när han tog enstaka serierutor och förstörde upp dem till tavlor. Från 1965 har det hållits internationella seriekongresser, och samma år bildades den Svenska Serieakademin. Akademin anordnade en utställning med serier och denna bidrog till att Seriefrämjandet bildades 1968. Under 1970-talet kom allt fler så kallade ”underground-serier” för att ge en motvikt till de kommersiella serierna som erbjöds vid denna tid. Nu började Seriefrämjandet fungera som konsult åt Konsum. Deras uppgift var att granska seriernas kvalitet. 1976 öppnades ett seriemuseum i Göteborg (Frick 1977).

Tecknade serier i undervisningen av **Erling Frick** skrevs 1977 och denna bok ger en bra bild av seriernas historia och debatten kring serier fram till 1977. Boken vänder sig främst till grundskolans lärare och behandlar hur dessa kan använda serier i undervisningen. Den visar hur serier sågs av samhället under det sena 70-talet och är därför inte så aktuell idag. Frick var även verksam i debatten om seriens varande eller icke-varande på bibliotek och skolor. Han har bland annat skrivit en artikel om hur biblioteken ska behandla serier, *Serieköp i svångremstider* (1982). Den tar jag upp mer om i kapitlet Tecknade serier på svenska folkbibliotek.

Annat som skrivits om serier på bibliotek är *Seriehjältarnas vara eller inte vara. Sex inlägg om serier i skolor och bibliotek* (1982) som sällar sig till den mer negativa inställningen till serier på bibliotek. Ulla Forséns kapitel **Seriehjältarnas intåg på biblioteken** tar upp många bibliotekariers dubbelmoral när det gäller serier. Många bibliotek köpte in serier fastän de egentligen inte tyckte att de var särskilt bra för barn att läsa. Forsén ifrågasätter om bibliotekarier då kunde läsa serier överhuvudtaget. Det kom även en annan bok samma år. I *Passa upp, passa, passa vidare..? Handbok för barnbibliotek* (1982), red **Lena Skoglund**, diskuterar författarna olika medier på barnavdelningar och de resonerar kritiskt huruvida tecknade serier för barn ska finnas att tillgå på bibliotek. Dessa båda böcker återkommer jag till i kapitlet Tecknade serier på svenska folkbibliotek.

Will Eisner är den som i *Comics & Sequential Art* först tar upp termen *sekvenskonst* och menar att detta ord är bra för att definiera vad en serie är. Denna bok kom ut för första gången 1985. Eisner var, vad jag kan förstå, den förste i modern tid som gjorde den här typen av vetenskaplig bok om serier. Han visar hur serien ska läsas och serierutornas betydelse för tidsuppfattningen i serien. Att läsaren är delaktig och själv får fylla i mellanrummet mellan bilderna. Olika sorters mellanrum och upplägget av seriesidan kan skapa illusioner. Eisner använder exempel från sin egen serie ”The Spirit” för att illustrera vad han menar.

Eisner har med sina teorier inspirerat **Scott McCloud**, som senare utvecklade dem i *Understanding Comics* (1994). McCloud är idag den främsta teoretikern då ”Understanding Comics” fick stor genomslagskraft. I denna går han igenom serien som medium, jag kommer in mer på detta i mitt teoriavsnitt. McCloud har även skrivit den senare och mer omdiskuterade *Reinventing Comics* (2000). I ”Reinventing comics” diskuterar han seriens väg från skapare till läsare. Han visar på en djungel av förläggare och handlare som alla bidrar till enkelspåriheten hos många serier. Marknaden gör det svårare för alla som inte är vita män (stereotyper) att ta sig fram och nå ut till publiken. Det var McCloud som med sin första bok på allvar förde diskussionen om serier in i universitetsvärlden (hans bok finns även som kurslitteratur på en del kurser). McCloud är även revolutionerande då båda hans teoretiska verk helt och hållet är i serieform, han visar på detta sätt att serier inte bara är förströelselitteratur, utan kan även vara förmedlare av ett viktigt budskap. Jag har i mitt arbete även använt mig av *Serier den osynliga konsten* (1995) som är den enda svenska översättningen av ”Understanding comics”, då jag fick tag på den först.

Hans-Christian Christiansen är forskare vid Universitet i Köpenhamn och är medutgivare till *Comics & Culture* där han även var med att skriva en introduktion om seriernas teoretiska historia. Denna har han skrivit tillsammans med **Anne Magnussen** som även hon är forskare vid Universitetet i Köpenhamn. **Thierry Groensteen** har i ”Comics and culture” bidragit med artikeln *Why is comics still in search of cultural legitimisation?* Där diskuterar han varför serier fortfarande lider av brist på legitimitet. Han utgår från de franska förhållandena men vissa delar av hans resonemang får anses vara allmängiltiga. Hans viktigaste tes är att serier lider av ett fyrfaldigt ”handikapp” som ligger till grund för alla fördomar kring serier.

Groensteen anser att tecknade serier har drabbats av en dubbel bestraffning. Först fråntogs de sin ursprungliga läsekrets av vuxna och begränsades till barn- och ungdomstidningar. Sedan stämplades serierna som olämpliga för barn. Serierna blev svartlistade från sin redan begränsade målgrupp. Fram till den första halvan av 1900-talet hade tidskrifter och böcker för barn ett tydligt syfte i att utbilda och moralisera. De skulle komplettera föräldrars och pedagogers arbete. Då serier ansågs vara enbart för underhållning så var de inte bra för barn. Desto populärare serie desto farligare var den. Det tog alltså nästan ett halvt sekel för serierna att återfå sin trovärdighet. Återerövrandet av den vuxna läsegruppen kom ungefär under 1960-talet (det är lite olika i olika länder). Serien har även allt mer börjat gå tillbaka till sin ursprungliga bokform (Groensteen 2000).

Groensteen har en teori om varför serier fortfarande inte nått kulturell legitimitet. Detta beror, enligt honom, på att serier lider av ett fyrfaldigt ”handikapp” som genererar alla andra fördomar. För det första är serien en korsning mellan text och bild. Det vill säga, det är ingen ”ren” konst. För det andra är berättarambitionen i många serier på gränsen till sublitteratur. För det tredje så förknippas serien ofta med karikatyrer som har ännu lägre anseende än den tecknade serien. För det fjärde så är det enbart barn eller barnsliga vuxna som läser serier. De ses som en längtan tillbaka till barndomen. Om dessa fördomar övervinns så kanske tecknade serier kan få ett erkännande som en egen konst (Groensteen 2000).

Den ovanstående historiska genomgången kommer jag längre fram att se i relation till bibliotekens förhållande till tecknade serier.

Det har skrivits, vad jag har hittat, två färskare magisteruppsatser inom området biblioteks- och informationsvetenskap om tecknade serier. Den första är skriven av **Johan Söderberg** vid Umeå universitet 1998, *Tecknade serier och bibliotek. En studie i hur tecknade serier behandlas på folkbibliotek med utgångspunkt i Göteborgs stadsbiblioteks seriesatsning*. Han behandlar vilka grundinställningar bibliotekarier har till serier, med fallstudie vid Göteborgs stadsbibliotek. Han använder sig främst av Ulla Forséns modell med fyra urskiljbara grupper förhållande till serier. Han tillämpar sedan denna modell på sitt material. Jag har inte använt mig av denna uppsats mer än att jag har jämfört litteraturlistan med vad jag har hittat. Den andra uppsatsen är skriven av **Daniel Markstedt** vid Uppsala universitet 1999, *Hci – bibliotekarien och den nionde konstarten*. Han har delat upp sin uppsats i tre

olika undersökningar. (1) en historisk översikt av seriedebatten, (2) undersökt attityder hos bibliotekarier idag genom en mindre enkätundersökning (tjugotre respondenter), (3) undersökt i hur stor utsträckning bibliotekens inköp av serier påverkas av det stöd som Statens kulturråd ger vissa serier. Av dessa delar är hans undersökning av bibliotekariers inställning till serier mest intressant för mig. Hans litterära studie visar, liksom min, en övervägande negativ attityd till serier hos bibliotekarier. Bibliotekarierna fram till 1980-talet var så gott som samstämmiga i sin negativa syn på seriemediet. Marksteds enkäter skickades till 25 slumpvist valda bibliotekarier i hela Sverige. Av dessa svarade 23 stycken. Undersökningen ger inget reellt statistiskt underlag, men ger snarare en fingervisning. Markstedt kommer fram till att bibliotekarier idag anser att tecknade serier ska finnas på biblioteken, flera betonar att serien ska ses som en egen konstform eller genre. Men Markstedt anser att det kanske handlar om en ”läpparnas bekännelse” och att bibliotekarierna svarar med vad som anses kulturpolitiskt korrekt. Det engagemang som enkätsvaren visar på finns inte ute på biblioteken.

6. Litteraturvetenskapliga teorier om tecknade serier.

En anledning till avsaknaden av väldefinierade teoretiska skolor kring tecknade serier kan vara att området inte ansetts tillhöra det som kallas ”fin kultur” utan istället betraktats som masskultur. Men de tecknade serierna har trots allt varit föremål för litteraturvetenskapliga studier. En av de första böckerna om teoretisering av serier kom ut i Frankrike i mitten av 1800-talet av Töppfer, men det skulle dröja över hundra år innan någon annan bok i Frankrike tar upp samma ämne (Groensteen 2000).

Tecknade serier har länge ansetts tillhöra populärkulturen och har därför inte haft så hög status. Deras historia går därför delvis hand i hand. När det postmodernistiska synsättet slog igenom på 1970-talet skapades en ny marknad för analys av serier, då en av de nya idéerna som fick fotfäste var att allt kunde kallas för ”konst”. Detta öppnade möjligheten att analysera tecknade serier även ur ett mer estetiskt perspektiv där serien har en mer mångbottnad betydelse och ett djupare syfte än att bara fungera som förströelse (Magnussen och Christiansen 2000).

Konkurrensen från andra medier som t ex Internet och dataspel har idag bidragit till att det är ett mindre antal barn och ungdomar som läser serier. Detta har gjort att serier mer närmar sig en konstform snarare än massprodukt. Detta har varit negativt för serieindustrin, men ökar seriens kulturella status.

Jag ska gå igenom fyra huvudsakliga synsätt inom den teoretiska forskningen kring tecknade serier. Dessa är:

- Det strukturalistiska perspektivet
- Det psykoanalytiska perspektivet
- Det kritiska/marxistiska perspektivet
- Det postmodernistiska och poststrukturalistiska perspektivet. (Magnussen och Christiansen 2000)

Inom vissa av dessa ovan nämnda synsätt kan man inom forskningen se en geografisk uppdelning mellan den fransk/belgiska och den anglo/amerikanska forskningstraditionen. Dessa två skolor har vid olika tidpunkter och i olika grad påverkats av de fyra teoretiska områdena. Intressant är att de två traditionerna knappt har haft någon påverkan eller dialog sinsemellan.

Jag har av utrymmesskäl valt att inte ta med Japans egen serietradition, Manga. Jag kan bara kort nämna att denna har en helt annan status och 1995 så var 40 % av alla böcker och tidskrifter som såldes i Japan Mangaserier. Nämnas kan också att serierna i Japan läses till lika stor del av vuxna som av barn och där finns serier för alla målgrupper. Man använder sig även av serier i syfte att nå ut med olika sorters information (Gravett 1997).

6.1 Strukturalismen

Strukturalismen är de teorier och metoder inom vetenskapliga ämnen som utgår från att enskilda element inte kan analyseras isolerat eftersom de är bestämda av bredare regelbundenheter och mönster; verkligheten är strukturerad. Först när de bestämmande strukturerna – relationerna mellan elementen – blottlagts kan de enskilda fenomenen förstås (Nationalencyklopedin (1998) Strukturalismen).

En av de största och mest kända personerna inom strukturalismen är antropologen Claude Lévi-Strauss. Hans teorier går ut på att man kan hitta allmänmänskligt beteende och föreställningar i såväl myter som vetenskaper. Den strukturalistiska språkforskningen arbetade på samma sätt med språk som ett system. Litteraturforskningen inom detta område har utvecklat förståelsen för berättandet (narratologi). Som jag kommer till längre fram kan man se att detta påverkat studiet kring serier, speciellt hos McCloud. Strukturalismen hade sin största period under 1970-talet och i början på 1980-talet men även under 1990-talet kom det studier med strukturalistiska influenser. Denna forskning kring tecknade serier kommer huvudsakligen från de fransk-belgiska områdena. Grundandet av ”comics-related institutions” (institutioner som sysslar med forskning kring tecknade serier) har här en viktig roll. En av dessa institutioner var ”Club des Bandes Dessinées”² från 1962 där bland andra Umberto Eco, Federico Fellini och Francis Lacassin samarbetade. De hade som huvudupp-

gift att definiera seriernas estetiska utformning. Det dök även upp fler liknande institutioner. 1971 utsågs Francis Lacassin till professor i historia och ”aesthetics of comics” vid universitetet i Sorbonne. Under de följande åren publicerades en del artiklar i vilka serier undersöktes på ett vetenskapligt, främst strukturalistiskt sätt. Semiologi³ och strukturalismen dominerade den tidiga forskningen kring serier. Det strukturalistiska perspektivet kan delas upp i två olika grenar. Den första riktningen är främst baserad på strukturalistisk narratologi. Några av dem som analyserat seriens berättande är Fresnault-Derulle och Hönig. Serier har även analyserats som mytologiska system och då följs i huvudsak Lévi-Strauss teorier. Denna metod har varit betydelsefull i Tyskland. Den andra riktningen var att se serier som ett språkssystem (Magnussen och Christiansen 2000).

Idén att skapa ”en seriernas grammatik” finns i två amerikanska studier. Den ena är Will Eisners ”Sequential Art” (1986) och den andra är Scott McClouds inflytelserika ”Understanding Comics” (1994). McCloud hör egentligen inte till den strukturalistiska skolan, men han har influerats av tidiga strukturalistiska idéer att serien är en uttrycksform som kan beskrivas utifrån ett bestämt antal parametrar. McCloud försöker i sin bok att utveckla ett sätt att definiera serier. Det har saknats vedertagna tillvägagångssätt och McCloud vill skapa ett kritiskt sätt som är oberoende av seriens genre eller konstnärliga kvalitet. McCloud hänvisar ofta till Eisners ”Sequential Art” som han anser var först med att försöka skapa en definition av serier. McCloud gör alltså en ”grammatik” över själva mediets form, språk och uttryckssätt. Denna består av sex grundelement:

(1) Teckningsstil

Teckningsstil berör bland annat hur symboler används och förstås av läsaren. En oval form med två prickar och ett streck läses som ett människoansikte utan att egentligen likna en människa.

(2) Slutning

McCloud använder ordet ”closure”, det vill säga vad som händer i tomrummet mellan serierutorna. Läsaren måste använda sin fantasi och slutföra vissa händelseförlopp själv.

² Bandes Dessinées betyder översatt till engelska ”strips that have been drawn” (Groensteen, Thierry 2000 s.29-30)

³ Semiologi är vetenskapen om teckens natur och lagbundenhet. (Prismas nya uppslagsbok 1992)

(3) Tid

Tiden står ju egentligen still i serierutorna, men ändå går det att skapa en illusion att tiden rör sig olika fort. Genom att t ex använda texten i pratbubblorna, kan läsaren tro att tiden går framåt fastän de ser på samma serieruta. Eller om man drar streck bakom en figur, så förstår läsaren att figuren rör sig.

(4) Gester

Genom olika gester och rörelser kan man förmedla olika sinnesstämningar hos figurerna. Man kan illustrera ilska, glädje osv. Även här används symbolik, en arg blick visas genom knivar som far från ögonen.

(5) Bildtext

Texten ska inte bara beskriva bilden, utan text och bild ska samverka utan att vara utbytbara mot varandra.

(6) Färg

Färg används också för att förstärka sinnesstämningar, blå av köld, grön av avundsjuka och så vidare (McCloud 1994).

6.2 Det psykoanalytiska perspektivet

Den psykoanalytiska terminologin har använts en del inom studiet av relationen mellan tecknade serier och barn. De psykoanalytiska analyserna var främst ett fransk-belgiskt fenomen och det är inte särskilt utbrett. Huvudperspektivet inom denna skola är hypotesen att serieläsning är en reaktion på barnets separation från modern. Det dras paralleller mellan serieläsning och Freuds analyser av hur barn reagerar på separationen från sin mor. Men det finns inte mycket material om denna teoribildning (Magnussen och Christiansen 2000).

6.3 Det kritiska och marxistiska perspektivet

Serier har aldrig fått samma kulturella erkännande i USA och Storbritannien som i Frankrike och Belgien. Negativ kritik har presenterats ur flera vinklar. En är den konservativa synen på populärkultur i allmänhet, man vill bibehålla värdena av ”fin konst”. Andra är

som tidigare nämnts t ex Wertham. De kritisk/marxistiska teoretikerna anser att serier är ett sätt att indoktrinera barnen med det gällande samhällets ideologier. Den primära fokuseringen ligger på att serier är populärkultur och som sådan reflekterar ideologierna från de härskande klasserna. En känd bok som använder dessa teorier är Dorfman och Mattelarts ”Konsten att läsa Kalle Anka, om imperialistisk ideologi i Disneyserierna”. Den skrevs av två chilensare 1971 och gavs ut under deras exil. I Sverige har mycket av det de kritiserar i serietidningen Kalle Anka dämpats eller tagits bort helt i den svenska bearbetningen. Så som svensk läsare kanske man inte känner igen mycket av deras kritik. Dorfman och Mattelart har dock kritiserats för att lägga tyngdpunkten av sin kritik på vad som inte finns med i serien. De menar bland annat att avsaknaden av föräldrar i serien pekar på ett sexuellt undertryckande (Magnussen och Christiansen 2000).

I Birmingham grundades 1964 departementet för ”Contemporary cultural studies”. Ungefär samtidigt så vidgades även kulturbegreppet och det kom krav på att även populärkulturen skulle tas på allvar. Detta har varit viktigt för forskningen kring populärkulturen, och inte minst för serier och integrationen av detta ämne på universiteten. Men en av initiativtagarna i Birmingham, Richard Hoggart, var oroad över vissa populärkulturella uttryckssätt som t ex serier. Hoggart följer Wertham i sin kritik. I ”The uses of literacy” (1963) anser Hoggart att serier är ”*a passive visual taking-on of bad mass-art geared to a very low mental age*” (1963, s.201 efter Magnussen och Christiansen 2000, s.18). I viss utsträckning är detta den generella synen på serien vid Birmingham ”Contemporary cultural studies”, men de representerade även en öppenhet mot annan litteratur inom populärkulturen. En annan organisation, The New Left i USA, hade samma rötter som forskningen Birmingham, den fokuserade på de negativa effekterna av populärkulturen. Sedan 1980-talet har det dock ändrats efter påverkan av bland andra Foucaults och Bourdieus⁴ texter. Från dessa kom en teoretisk rörelse som fokuserar på hur populärkulturen är del av formlandet av en politisk medvetenhet.

I relation till det kritisk/marxistiska perspektivet står författaren och filosofen Umberto Eco. Eco har skrivit en del inflytelserika uppsatser om att förstå seriens berättandeform. Ecos uppsatser har haft betydelse för integrationen av populärkulturen på universiteten. I ”Il

⁴ Bourdieu, Pierre (1930-2002). Fransk sociolog och kulturanthropolog. Innehavare av professuren i sociologi vid Collège de France i Paris. Strukturalist och senare poststrukturalist. Foucault, Michel (1926-1984) professor i idéhistoria vid Collège de France. Betecknades först som strukturalist och senare som poststrukturalist. (Nationalencyklopedin, 1998)

mondo di Charlie Brown” (1965) diskuterar Eco seriernas ideologier. Eco urskiljer en del serier som Charles Schultzs ”Peanuts” och Herrimans ”Krazy Kat”. Dessa skiljer Eco från övrig populärkultur och han kallar dem för konst. I sin tredje uppsats ”Apocalittici e Integrati, Il mito di Superman” (1965) är Eco mer öppen för det estetiska nöjet hos populärkulturen. Han kommer fram till att populärkulturens budskap är mindre farligt om man är medveten om dess ideologiska innehåll. Eco rör sig här mer mot det postmodernistiska serieteorierna. Eco visar på en schism i sättet att se på serier, och populärkultur i stort. Han skiljer på två olika områden. En som avvisar populärkultur som antikultur och inte ser någon estetik i denna kulturella form. Den andra ser en positiv potential i populärkultur och att den producerar texter som är en del av den kultur vi vill beskriva (Magnussen och Christensen 2000).

På 60-talet startade i USA en motrörelse mot de rådande reglerna och normerna i samhället. Det tog sig uttryck i studentuppror och hippierörelsen. Det kom även en reaktion mot det konservativa och det Marxistiska perspektivet att analysera serier. Populärkulturens texter och serier blev nu analyserade och utsatta för litterära metoder. Men resultatet blev snarare en hyllning till populärkulturen än en ny teoribildning (Magnussen och Christensen 2000).

6.4 Postmodernismen och poststrukturalismen

Poststrukturalismen var en reaktion mot strukturalismen, den företräds främst av den senare Foucault och präglas av en misstro mot vetenskapens prestationer. Den avvisar möjligheten att nå systematisk kunskap om människan.

Postmodernismen är en riktning inom modern filosofi, idédebatt och en rad estetiska verksamheter. Termen har använts sedan 1970-talet och har en oklar och mångskiftande innebörd. Den utmärks av mångkulturism och eklekticism (Nationalencyklopedin (1998), poststrukturalism och poststrukturalism).

Poststrukturalismen har sitt ursprung i opposition mot modernismen och dess nedsättande syn på populärkulturen. Postmodernismen är en utveckling av den modernistiska traditionen inom konst och arkitektur. Termerna har kommit att innefatta ett brett område av media och kultur och det är idag svårt att definiera om en seriestudie är det ena eller det andra.

Postmodernismen och poststrukturalismen har gett analyser som ger populärkulturen mening och syfte. Den skapar inte kulturella hierarkier. Tvärtom så har pluralismen och mångfalden hos nutida kulturer understrukits. Seriernas forskningshistoria har rört sig från att ha setts som en produkt av populärkulturen till att forskats kring från flera vinklar, inklusive som en konstform (Magnussen och Christiansen 2000).

7. Tecknade serier på svenska folkbibliotek, en kort litteraturgenomgång.

Tecknade serier på svenska folkbibliotek har från början styrts av Bibliotekstjänsts sambindningslistor. I början på 60-talet gavs Tove Janssons Muminrollet ut i albumform. Denna hade tidigare varit en dagstidningsserie. Vid denna tidpunkt så erbjöd sambindningslistan endast ett kvalitetsurval av litteratur och Muminrollet avvisades på grund av sin form av serie. Något senare, 1968, dyker dock Tintin upp i listorna och sen börjar allt fler serier att tas med, då även Muminrollet. Från 1970 gjorde inte längre bibliotekstjänst ett kvalitetsurval utan erbjöd i listorna det förlagen ville ha med. Detta medförde att seriealbumen kom in på riktigt i biblioteken.

Hur behandlades då vuxenserierna? Enligt Ulla Forsén i "Seriehjältarnas intåg på biblioteken" köptes ofta vuxenserierna inte in med förklaringen att det inte fanns någon plats för dem (Forsén 1982). En del placerade istället barn- och vuxenserierna på samma ställe, vilket inte alltid var så lämpligt eftersom vissa seriers innehåll inte är anpassat för barn. Under denna period var många bibliotekarier inte helt övertygade om att biblioteken skulle ha serier överhuvudtaget. Men de köptes in ändå och sågs som ett sätt att locka barnen till biblioteken och kanske till mer kvalitativa serier än vad de annars skulle ha läst. Serier för vuxna verkar inte ha diskuterats nämnvärt utan det var främst serier för barn som debatten kretsade kring. De flesta serier köptes in via bibliotekstjänst och det var inte många som engagerade sig i att söka efter serier på annan väg.

Forsén skriver vidare att bibliotekarier i allmänhet har dålig kunskap om serier. Hon menar att de som fått sin utbildning före 1972 har obefintliga kunskaper kring detta medium. Forsén har en negativ inställning till serier och menar att biblioteken trots sin okunskap köper in en mängd serier. Hon påpekar att många verkar tro att BTJ fortfarande gör ett kvalitetsurval och därför köps det från sambindningslistorna i tron att de bara innehåller bra serier (Forsén 1982).

Forsén har vidare i ”Seriehjältarnas intåg på biblioteken” undersökt vad bibliotekarier har för inställning till serier och har kunnat urskilja fyra olika inställningar:

1. **Positiva till allt.** *Läsning i sig är positivt oberoende av vad man läser.*
2. **Kvalitetsinställning.** *Ställer krav på kvalitet, oavsett om det är böcker eller serier.*
3. **Negativa till serier.** *Serier i sig är negativt. Oberoende av kvalitet.*
4. **Slapphetsinställning.** *Har inte funderat på saken* (Forsén 1982, s. 75-76)

Hon kommer också fram till att det finns en dubbelmoral hos många bibliotekarier. Fastän de har en negativ inställning, så köper de ändå in serier som ett slag lockbete för barn.

Forsén menar att det kanske inte är ett bra arbetssätt. Som slutsats kommer hon fram till att serien som form är dålig för barn då den inte ger något motstånd att läsa. ”*Det behövs lika lite ansträngning att slö-titta i ett seriealbum som på en TV-film*” (Forsén 1982, s. 84). Hon tvivlar vidare på att barn som läser mycket serier och ser mycket på TV skulle orka läsa en ”riktig bok”. Men hon avslutar med att det viktigaste är att bibliotekarierna måste skaffa sig kunskaper om serier, både om deras form och innehåll, och sedan utifrån dessa nya kunskaper diskutera bibliotekens målsättning. Men det verkar som om hon tycker att diskussionen ska leda till att serier inte ska köpas in (Forsén 1982).

En med Forsén samtida bok är ”Passa upp, passa, passa vidare...?” (Red. Skoglund 1982). Denna handbok för barnbibliotek är skriven av fyra bibliotekarier (bland andra Ulla Forsén) och är mer en propagandatext för boken och mot annan media. De är inte enbart kritiska mot serier på bibliotek utan även mot t ex talböcker. De avhandlar ämnet seriealbum på ca två sidor och menar att serier inte är lämplig litteratur för förskolebarn då serieformen kräver en mer avancerad lästeknik. De diskuterar även om man ska köpa in serier för de lite äldre barnen, men säger att ”samstämmiga rapporter” visar att barn får allt svårare att orka med riktiga böcker. Vilka rapporter det handlar om sägs det inte. De anser att serier inte bör köpas in då de kan läsas passivt, till skillnad från böcker. Passiv intagning av bilder får barnen ändå genom tv och video. Serien är, enligt dem, ett onödigt medium som tar plats från den ”goda” boken. De avslutar avsnittet med: ”*Vi kan inte finna att seriealbum är nödvändiga på en barnavdelning.*” (Passa upp, passa, passa vidare..? 1982, s. 43). Även om denna bok bara handlar om serier på barnavdelningen, så är det möjligt att denna negativa inställning spridits till resten av bibliotekets avdelningar.

En som var av en annan åsikt var Erling Frick som samma år, 1982, skrev artikeln *Serieköp i svångremstider*. I denna behandlar han hur skolor och bibliotek ska sköta sina inköp av tecknade serier, trots att det rådde ”svångremstider”. Han fastslår att biblioteken inte ska sluta köpa serier, ”Gränsen mellan vad som köps in och vad som inte köps in får absolut inte dras mellan olika litteraturarter” (Frick 1982, s. 14). Istället ska man satsa på ett representativt urval av kvalitetsalbum, precis som när det gäller alla andra medier. För att kunna genomföra detta, menar Frick att man ska göra en bedömning, analys och forskning kring vuxenserierna. Denna inställning var vid denna tidpunkt inte särskilt utbredd. De flesta bibliotekarier hade samma åsikter som Forsén och Skoglund. Frick anser också att man ska lägga extra stor vikt vid de inhemska serierna. Även om de inte riktigt håller samma klass, så bör de uppmuntras. Han ger även tips på hjälpmedel om hur bibliotekarier kan hålla sig uppdaterade med vad som finns på marknaden. För att kunna ta ställning i inköpsfrågor så måste man, enligt Frick, ha en överblick av vad som finns. Han nämner bland annat tidskriften Bild och Bubbla, som ges ut än idag av seriefrämjandet.

Barbro Stenflo, som har varit ansvarig för serierna på Malmö stadsbibliotek sedan slutet av 1980-talet, berättar om sitt arbete med serier i ”100 outhärliga seriealbum” (1999). När jag genomförde min undersökning var Stenflo inte kvar på Malmö stadsbibliotek. Barbro Stenflo säger i boken att serieläsning är en generationsfråga och att många äldre bibliotekarier har blivit präglade av den debatt som pågick under 1960-talet och därför är negativt inställda till serier. Men den negativa debatten gjorde ändå att seriemediet hamnade i fokus. Det ökande intresset för serier gjorde att biblioteken satte upp riktlinjer för inköp och bedömning. När Malmö stadsbibliotek gav Stenflo ansvaret för vuxenserierna, så hade de just gjort en områdesanalys som visade ålderssammansättningen inom stadens olika stadsdelar. Den stadsdel där stadsbiblioteket ligger hade övervikt av åldersgruppen 15-26 år. Biblioteket bestämde sig för att satsa på den gruppen och som ett led i detta köpte de in fler tecknade serier, samlade ihop dem och gjorde dem synliga för besökaren. Det visade sig att även andra åldersgrupper intresserade sig för serierna nu när de exponerades mer attraktivt. När Stenflo märkte att det började komma förfrågningar om litteratur om serier, samlade hon ihop medier från bibliotekets olika avdelningar till en specialsamling om serier. Litteratur om tecknade serier kan annars finnas utspridda på ett flertal avdelningar, vilket gör det svårare för låntagarna att hitta. Det var även nu som biblioteket började skilja på barn- och vuxenserier och startade med programverksamhet kring serier, vilket väckte uppmärksamhet i media. Stenflo anser att serier är en konstform med ett orättvist dåligt rykte. Detta

dåliga anseende har gjort att kunskapen om serien och dess uppbyggnad osynliggjorts. Stenflo anser vidare att serier med fördel kan användas i undervisningen. Har man visuell inlärningsförmåga kan seriernas uppbyggnad vara ett hjälpmedel i inlärningsprocesser. Detta är något som även påpekas av Erling Frick redan 1977.

Att läsa serier är en internationell företeelse och andra länder har en mycket mer utbredd serietradition än vad vi i Sverige har. Malmö stad har en stor del invandrare och stadsbiblioteket har därför köpt in många serier på andra språk och dessa lånas och läses flitigt. En annan anledning till att serier köps in på andra språk är för att, som Stenflo påpekar, biblioteken har en viktig roll i att väcka intresse och skapa förståelse för främmande kulturer. Läsning av serier kan bidra till detta då många serier ger riktiga framställningar av miljöer och tidsanda. Serier är även ofta en samhällsspegel då de normer som råder i samhället syns i serien. Detta gör även att serier som har funnits länge ändras för att passa in. Detta syns bland annat i den tecknade serien ”Blondie”, som ändrats med tiden och efterhand blivit mer modern.

I Malmö stadsbiblioteks riktlinjer står det bland annat att ”mångfald och kvalitet ska känneteckna samlingar och förvärv”. Detta tar Stenflo fasta på då hon anser att biblioteken ska avstå från medelmåttiga album och istället ge de smala och experimentella serierna en chans. Andra råd Barbro Stenflo ger om vuxenserier på folkbibliotek, är att det är viktigt att det är någon som är ansvarig för dem, eftersom serierna behöver samlas ihop och exponeras. Hon säger även att man bör diskutera hur de ska ställas upp då vissa seriers titel är mer kända än deras skapare. Stenflo diskuterar vidare i sitt kapitel att man som bibliotekarie kanske ska våga sig på att experimentera med var man placerar sina vuxenserier. Att placera serier tillsammans med lyriken kanske gör att serierna får ett större erkännande. Hon avslutar med att påpeka att det viktigaste är att personalen blir utbildade i ämnet serier (Stenflo 1999).

Sverige fick sitt första folkbibliotek för serier i slutet av 1990-talet. Serieteket, som det heter, ligger idag i kulturhuset i Stockholm. När Kristiina Kolehmainen startade serieteket, så hade man från början som målsättning att presentera de serier som inte fanns att få på annat sätt. Serietekets personal ville koncentrera sig på nytänkande, konstnärliga och alternativa serier. Eftersom BTJ har i genomsnitt två serier per sambindningslista, så går det inte, enligt Kolehmainen, att bygga upp en samling enbart genom dem. Man måste vända sig till

andra inköpsställen för att bygga upp en samling. Kolehmainen, som är ansvarig, läser mycket facktidskrifter just för att få veta vilka serier som kommer ut på marknaden. Serietekets målgrupp är främst åldersgruppen 18-25, men de har märkt att även pensionärer söker sig dit. En del kommer för att läsa utländska serier för att friska upp sina språkkunskaper. På serieteket köper man inte in allt som trycks. Serietekets riktlinjer är bland annat att man bara köper in album, alltså inga magasin och, som tidigare nämnt, alternativa och nytänkande serier. Man är ibland dock generösare mot svenska serier. Idag har de kanske 70 % alternativa serier medan resten är så kallade ”mainstream” (Kolehmainen 2001, föreläsning Malmö stadsbibliotek).

Det finns inte mycket litteratur som behandlar seriebibliotekariernas arbete. Men en bok är ”Comics Librarianship” av Randall Scott. Denna behandlar seriebibliotekarier på forskningsbibliotek i USA. Han ger tips på hur man ska bygga upp en seriesamling och facklitteratur kring ämnet. Han tar upp de fördomar som kan finnas. Han säger även att om det krävs särskilda kunskaper för att läsa och förstå serier, då kanske det även krävs särskilda kunskaper för att förvärva, organisera och lagra dem. Ett stort problem ligger i seriens form som slit-och-släng-medium. Serietidningar är ömtåliga och kräver speciell förvaring (Scott 1990). De flesta bibliotek verkar dock satsa på album snarare än seriemagasin. Scott tror att det är en generationsfråga att läsa serier och att det är många i den äldre generationen som fortfarande vidhåller att serier är dåligt att läsa på grund av sin bildform (Scott 1990).

8. Tecknade serier på stadsbiblioteken i Lund och Malmö. Redovisning av resultaten av observationer och intervjuer.

Jag har gjort observationer och intervjuer på två folkbibliotek, ett i Malmö och ett i Lund. Jag vill se om inställningen till serier syns i bibliotekens exponering och placering av tecknade serier för vuxna. Jag redovisar först för mina observationer och sedan följer mina intervjuredovisningar.

8.1 Observationer på Malmö stadsbibliotek.

Malmö stadsbibliotek byggdes till och renoverades i slutet av 1990-talet och består idag av en äldre och en nyare del. Biblioteket har tecknade serier på två olika avdelningar. Dels finns de på barn- och ungdomsavdelningen och dels då på skönlitteraturavdelningen för vuxna som jag har undersökt. Avdelningen för vuxenserier ligger på tredje våningen i den nyare delen av byggnaden som kallas cylindern. Denna byggnad sammanbinder den nya och den gamla delen av biblioteket. Vuxenserierna ligger på en balkong mellan skönlitteratur- och natur/teknikavdelningen. Själva balkongen delas av avdelningarna ungt forum och tecknade serier för vuxna. Ungt forum är en avdelning med skönlitteratur för unga vuxna, där är det lite annorlunda inredning än i det övriga biblioteket med sköna soffor och fåtöljer. Om man kommer från skönlitteraturavdelningen så ligger serieavdelningen först på vänster sida. Det första man möts av är skyltningshyllan där nya och gamla serier exponeras. Här finns även fanzines⁵ och serietecknarskolan i Malmö årsbok. Till höger finns en bokhylla med facklitteratur om tecknade serier, seriefrämjandets medlemstidning "Bild och bubbla" och information om olika serieevenemang som t ex seriemässor. Här finns även artiklar om serier från Internet och tidningar samlat i pärmar. Själva seriealbumen är placerade i "tråg" på hjul, vilka är utplacerade som fyra öar.

Malmö stadsbibliotek har valt att genreindela sina serier, de har även satsat på serier på andra språk än svenska. De finns sju stycken olika områden och dessa är:

Humor och satir, ex Knallhatten och Arne Anka.

Historia, litterära förlagor och drama, ex Gustav Vasa och Röda rummet.

Relationer och självbiografier, ex Bretécher och Ensamma mamman.

Spänning och äventyr, Sf och fantasy, ex Valhall och Fantomen.

Engelska.

Danska, finska och norska.

Franska, italienska, tyska, katalanska och spanska.

Under språkområdena står ämnena blandat och har alltså ingen inre genreindelning. Varje seriealbum är märkt med en textremsa som visar till vilken avdelning/genre den hör. Då albumen inom de olika avdelningarna står i tråg så ser man lätt framsidan på varje album. Detta gör det lätt att som låntagare få en snabb överblick av titel och teckningsstil. I de avdelningar där albumen inte får plats i ”trågen” står de även på en hylla undertill. Många av albumen är i biblioteksband med hårda pärmar. Detta gör att de står stadigt och det blir lätt att bläddra bland dem. Runt om i avdelningen finns det fyra flyttbara fätöljer där man kan sitta och läsa.

8.2 Observationer på Lunds stadsbibliotek.

Även Lunds stadsbibliotek renoverades om i slutet av 1990-talet. Här gjordes dock ingen tillbyggnad som i Malmö. De byggde om interiören men inte exteriören. Biblioteket gjorde även en omorganisation av de olika avdelningarna. Själva byggnaden ser alltså likadan ut som tidigare förutom att en atriumgård som tidigare låg utomhus byggdes in och man skapade på så vis ett litet torg inne i biblioteket där olika utställningar hålls. Huset består av ett besöksplan som är rektangulärt med barn- och ungdomsavdelningen i ena änden och musik- och konstavdelningen i den andra. De andra avdelningarna är natur- och teknik, humaniora och samhälle och så skönlitteratur dit de tecknade serierna för vuxna hör. Även Lund har delat upp barn- och vuxenserier, så serier finns också på barn- och ungdomsavdelningen.

När man kommer som besökare till Lunds Stadsbibliotek och vill låna serier så är de inte särskilt lätta att hitta. Lunds stadsbibliotek har ingen egentlig avdelning för serier och de exponeras inte särskilt väl. Vuxenserierna har i och för sig fått en egen hylla som är belägen mellan skönlitteraturavdelningen och konst- och musikavdelningen, men hyllan står nästan

⁵ Fanzine är små seriehäften som serietecknarna själva ger ut.

under en trappa som leder upp till ett andra plan. Bredvid serierna finns en hylla där nyligen återlämnade konstböcker ställs. Vid en första anblick är det inte lätt att se var konstböckerna och serierna skiljs åt. Någon informativ skylt eller liknande finns inte. Själva uppställningen av serierna är samma som vid annan litteratur, först efter signum och sedan efter upphovsman och titel. Lund har inte gjort någon ämnes- eller genreindelning. De flesta albumen är i biblioteksband med hårda pärmar så de står ganska stadigt i bokhyllan. Men då de står uppställda med ryggen ut är det svårt att orientera sig mellan titlarna. Flertalet seriealbum är väldigt mycket tunnare än andra böcker. Detta gör det svårare att läsa titeln på ryggen. Som låntagare måste man dra ut varje album om man vill få en uppfattning om hur de är tecknade. Det är inte alltid man känner till titeln. Litteratur om serier finns inte här utan de står under respektive signum som ibland kan vara litteraturvetenskap (G) och ibland konst (I).

8.3 Jämförelse mellan de två biblioteken.

Det är stor skillnad mellan hur de båda biblioteken har valt att exponera sina serier. Malmös stadsbibliotek har avsatt stor plats för vuxen serierna och har anpassat exponeringen efter mediets annorlunda form. De tunna albumen står inte särskilt bra i en vanlig hylla utan har därför placerats i tråg. Lund behandlar serierna som andra böcker, och har ställt dem i en vanlig bokhylla med resultatet att hyllan ser stökig ut då albumen trillar ner och bakom de andra. Lund har mindre yta att välja på, men hyllans placering ger känslan att serierna inte ska synas för mycket. I Malmö har man valt att dela i serierna i genrer för att man tror att låntagarna snarare går efter typ av serie än efter upphovsman. I Lund har man traditionell uppställning. Den största skillnaden mellan Malmö och Lund, är att i Malmö har man velat skapa en fullständig avdelning för mediet serier med tillhörande facklitteratur, tidskrifter och information kring seriearrangemang. I Lund ser man inte mediet som helhet utan går strikt efter signum och hylluppställning. Det är till nackdel för ett ohomogent medium som serier. I biblioteken ser man därför stor skillnad i hur man ser på mediet serier. Man ser också skillnad i vilken status mediet har på biblioteken i vilken plats serierna ges rent fysiskt i biblioteket. Det är även skillnad i mängden serier på de olika biblioteken. Under mina observationer räknade jag ungefär hur många album som fanns inne för att ge en ögonblicksbild. Malmös stadsbibliotek hade en måndag eftermiddag ca fyra gånger fler

album inne än vad Lunds stadsbibliotek hade samma eftermiddag. Men detta säger ju inget om mängd titlar respektive antal exemplar av varje osv.

8.4 Intervjuredovisning

Då jag utförde intervjuer i två olika omgångar med olika intervjuplaner så redogör jag för dem var för sig. I den första omgången intervjuade jag de bibliotekarier som är ansvariga för avdelningarna på respektive bibliotek. Här använde jag intervjufrågorna som redovisas i bilaga 1. I den andra omgången intervjuade jag de ansvariga för de övergripande förvärven på respektive bibliotek. I Lund var det bibliotekschefen och i Malmö var det mediacentralschefen. De intervjufrågor jag använde här redovisas i bilaga 2.

8.41 Intervjuer med bibliotekarier i Malmö och Lund

På Malmö stadsbibliotek intervjuade jag den som är ansvarig för avdelningen för tecknade serier på vuxenavdelningen. Denna informant kallar jag i redovisningen för bibliotekarien i Malmö. Den person som jag först intervjuade i Lund är den som just nu är ansvarig för hyllan med vuxenserier. Då denna person är vikarie och kände att hon inte kunde ge tillfredsställande svar på alla mina frågor, kontaktade jag den ordinarie personalen som just nu är föräldraledig. Därför blev det två istället för en intervju på Lunds stadsbibliotek. Dessa omtalar jag som bibliotekarierna i Lund. De är alla tre utbildade bibliotekarier som tagit sin examen inom den senaste tio års perioden, alltså relativt nyutbildade.

Min intervjuplan presenteras i sin helhet som bilaga 1.

För att ta reda på vilken syn bibliotekarierna har på tecknade serier för vuxna som medium ville jag först veta hur de definierar en tecknad serie. Sedan ville jag veta hur de bedömde serier, om det räknas till litteratur eller konst eller något annat.

Bibliotekarien i Malmö definierar serier som enstaka bilder som tillsammans bildar mer än enstaka bilder. Han refererar till McClouds definition att serier är sekvenskonst. Bibliotekarierna i Lund har lite olika uppfattning. Den ena säger att en tecknad serie består av korta slående texter med tillhörande illustrationer. Den andra att det är en slinga bilder med något

inbördes sammanhang, men vet inte om det måste vara text till för att kallas för en tecknad serie. Alla anser att serier främst tillhör mediet litteratur. Bibliotekarien i Malmö tycker att serier mest är litteratur men att det kan sägas ligga mellan litteratur, filmkonst och bildkonst.

Jag frågade om bibliotekarierna anser att tecknade serier för vuxna har en självklar plats på bibliotek och om de anser att det förs någon diskussion om serier i biblioteket eller i biblioteksvärlden i stort?

På den senare frågan svarade bibliotekarierna i Lund olika. Den första svarar nekande. Den andra säger att serierna alltid diskuteras vid inköpen då man har en begränsad budget att hålla sig till. Serier prioriteras då inte. Enligt bibliotekarien i Malmö fördes den största diskussionen om serier på Malmö stadsbibliotek i slutet av 1980-talet och i början på 1990-talet. Idag är det accepterat på biblioteket och varje inköp diskuteras inte. Bibliotekarien i Malmö upplever att det diskuterades en del kring serieteket i Stockholm när det öppnade i slutet av 1990-talet. Angående frågan om tecknade seriers plats i biblioteket säger alla att de anser det självklart att serier hör hemma på bibliotek. Bibliotekarien i Malmö med motiveringen att det är ett berättande medium och som sådant ska det finnas tillgängligt på biblioteket. Bibliotekarierna i Lund tycker att eftersom serier är litteratur och att bibliotekens roll är att förmedla kultur och då serier faller inom detta område ska det finnas på biblioteken. Diskussionen bör enligt en bibliotekarie i Lund föras kring kvaliteten på serierna snarare än om de ska finnas tillgängliga överhuvudtaget.

Frågorna nr 5-7 samt nr 12 syftade till att ta reda på om det syns i måldokument och hanteringen av serierna vilken inställning biblioteken/bibliotekarierna har till serier.

På frågan om biblioteket har skrivna riktlinjer angående hanteringen av just serierna, visar det sig att det inte finns vid något av biblioteken. Det är bibliotekens övergripande policy som används vid förvärv även för serierna. Bibliotekarien i Malmö har fått ganska fria händer att köpa in efter eget huvud. Han har också gott om plats att exponera serierna. Den ena bibliotekarien i Lund känner inte till om det finns någon egentlig policy, men tror inte att det är planerat att serierna ska stå så undanskymt som de gör bakom trappan. Den andra bibliotekarien i Lund säger att de har som policy att diskutera alla inköp även serierna. Dessa katalogiseras även på ett särskilt sätt.

Bibliotekarien i Malmö arbetade inte där när diskussionen fördes om hur serierna skulle stå. Men han har i efterhand fått höra att det var på förslag att placera serierna tillsammans med lyriken, sedan att de skulle stå med fantasy, ungt forum och science fiction. Tanken var att serier lånades av lite yngre människor och att det var samma målgrupp som fantasy och science fiction. Till sist hamnade serierna tillsammans med ungt forum. Men det har aldrig diskuterats att placera serierna på någon annan avdelning än skönlitteratur. Den första bibliotekarien i Lund vet inte hur det resonades när serierna placerades där de står. Den andra bibliotekarien i Lund säger att tanken var att serierna skulle stå nära musikavdelningen för att de troddes locka ungefär samma människor. Att detta skulle vara fallet håller hon inte riktigt med om.

Bibliotekarien i Malmö hade om han idag fått placera ut serierna, satt dem på samma ställe och under samma avdelning. Det har diskuterats att placera alla (barn- och vuxen-) serier tillsammans, men det anser han inte vara en bra idé då vissa serier inte är till för barn och därför inte bör vara lättillgängliga för de yngre. Bibliotekarierna i Lund tror att serierna står där de står av utrymmesskäl och att det är svårt att placera dem någon annanstans så som avdelningen ser ut nu. De anser även att serierna ska stå kvar på skönlitteraturavdelningen. Den ena tror att serierna kanske hade stått bra tillsammans med poesin som har ett eget avgränsat utrymme. Hon tror att dessa kanske lockar samma ungdomar. Men hon vill inte placera serierna på någon annan avdelning än den skönlitterära.

På frågan om hur de tänkt när de ställt upp serierna svarar bibliotekarien i Malmö att de från början hade serierna uppställda i vanliga bokhyllor efter signum och upphovsman. Men då de tunna böckerna inte stod bra i hyllorna och lätt trillade ner, så kom de på att istället ha böckerna i tråg. De tyckte då att det gick lättare att bläddra bland de olika böckerna. Man diskuterade vidare att man kanske kunde ha dem indelat i genrer då detta är något man börjat med även bland annan litteratur. Han säger även att han upplever att de flesta låntagarna snarare har en känsla för vilken sorts serie de vill läsa än en speciell upphovsman. Han berättar att de knappt finns några reservationsköer på serierna, men att 50 % - 60 % av beståndet alltid är utlånat. Detta tyder enligt honom på att låntagarna lånar det som finns inne snarare än kommer och söker en viss titel. Den första bibliotekarien i Lund har inte varit med och diskuterat uppställningen av serierna och vet inte om det är tänkt att göra något annorlunda. Den andra säger att då biblioteket har så litet bestånd, har man inte

diskuterat att ställa serierna på något annat vis än efter signum och upphovsman, men kan tänka sig att fundera på det om man får fler serier.

För att få reda på hur bibliotekarierna förvärvar sina serier och hur de håller sig uppdaterade ställde jag frågorna nr 8-10.

Bibliotekarien i Malmö köper in serierna från lite olika ställen. En del köps från affären Pocket i Lund och en del köps från Internet-bokhandeln BOL. Tidigare köptes en del ifrån affären Fantasy World i Malmö, men då den har bytt ägare är den nu, enligt informanten, sämre. En viss del köps även ifrån BTJ som enligt bibliotekarien är ganska uppmärksamma på de svenska serierna, men de kommer ut ganska sent i sambindningslistan och många serier hinner man redan köpa in på annat vis. Men han uppskattar att ca hälften av det svenska och ca 10 % av det utländska beståndet köps in via BTJ. Resten förvärvas på annat håll. Budgeten för serierna ligger tillsammans med resten av skönlitteraturavdelningen. Än så länge har bibliotekarien i Malmö fått köpa in de han har velat. Den ena bibliotekarien i Lund vet inte riktigt varifrån serierna köps in men tror att det mesta är ifrån BTJ och kanske en del från Internet. Den andra bibliotekarien i Lund berättar att serierna ligger under skönlitteraturavdelningens budget. Inköpen är främst ifrån sambindningslistorna från BTJ. En del har även förvärvats via Internet-bokhandeln BOL. Hon har även funderat på att handla ifrån förlaget Alvgrens som ger ut egna kataloger.

Bibliotekarien i Malmö håller sig uppdaterad med de nya serierna på flera olika sätt. Då han är recensionsansvarig för serier i seriefrämjandets tidning Bild och Bubbla, får han hemskickat nya seriealbum till sig. Det finns även grupper på seriefrämjandets hemsida där nya serier diskuteras. Sen berättar han att det finns amerikanska och norska sidor på Internet med nya serier. För den amerikanska marknaden finns det även en katalog som kommer ut varje månad. Carlsen Comics i Danmark översätter mycket från franska till danska som han håller koll på. Bibliotekarien i Lund vet inte hur de håller sig uppdaterade med nya serier, men tror att det främst är via BTJ. Den andra bibliotekarien i Lund håller sig uppdaterad via sambindningslistorna och via kataloger som Alvgrens, men får också information när låntagare lämnar inköpsförslag, som man gärna tar emot.

8.42 Intervjuer med bibliotekschefen i Lund och mediacentralschefen i Malmö.

När jag gick ut den andra gången för att intervjua, hade det hänt en del på biblioteken. I Malmö hade man under hösten 2001 haft en temavecka med serier. Det var främst om barn- och ungdomsserier, men det fanns även annat. Man anordnade bland annat föreläsningar, serietecknarskola och en utställning med nya serietecknare. Jag var bland annat på en föreläsning som hölls av serietekets grundare Kristiina Kolehmainen. När jag var i Lund för att där intervjua bibliotekschefen berättade hon att de ska ha en större seriesatsning för just vuxenserierna. Man ska anordna föreläsningar, utställningar, seminarier och workshops. Man ska även placera om serierna ute i biblioteket och försöka exponera dem bättre. Båda biblioteken ska och har samarbetat med seriefrämjandet vid dessa arrangemang. Initiativet till dessa förändringar i Lund kommer av en besökare som även är engagerad i seriefrämjandet och inte från den egna personalen.

För att ta reda på vilken syn bibliotekscheferna har på tecknade serier för vuxna som medium ville jag veta hur de definierar en tecknad serie. Jag ville även veta vad de hade för uppfattning om seriens form. Fråga 1, 3, 4.

Chefen i Lund definierar en serie som en berättelse där det bärande uttrycket är tecknat. Chefen i Malmö har ingen egentlig definition men anser att det är teckningar som säger väldigt mycket, sedan kan de innehålla ord och pratbubblor, men det är inget tvång. Ingen av dem hade egentligen hört en definition tidigare. Chefen i Malmö anser även att seriens form kan vara en kombination av litteratur och konst, olika serier lägger olika vikt vid text eller bild. Det finns, enligt henne, serier där det ena eller andra har övervägande betydelse. *"...serier kan ju faktiskt vara ordlösa och då är det mera konst när man tittar på det uttrycket så får man tolka till ord inne i huvudet."* Chefen i Lund tycker att det är svårt att säga om seriens form är konst eller litteratur.

Som respons till påståendet att det av många anses att serier är en självständig konstform, säger båda två att det inte är någon idé som de har hört på biblioteket eller direkt funderat på.

Jag ville veta om tecknade serier för vuxna har en självklar plats på biblioteket och om det idag förs någon diskussion om mediet på biblioteket eller i biblioteksvärlden. Jag ville även

veta om seriens status på biblioteken har ändrats något sedan de började dyka upp på biblioteken (omkring 1980-talet). Fråga 2, 5, 6.

Båda anser att tecknade serier för vuxna har en självklar plats på dagens bibliotek. I Lund, därför att det är ett berättande medium som alla andra berättande medier och som sådant ska det finnas på biblioteket. I Malmö därför att en tecknad serie är lika mycket litteratur som en roman och ska därför finnas. Serier finns i lika många genrer som annan litteratur, både historiska och framtidsvisionära. Chefen i Malmö påpekar även att Sverige har många duktiga serietecknare och detta ska uppmuntras.

På frågan om det finns serier som inte platsar på bibliotek, så svarar Lunds chef att de har övergripande förvärvskriterier på biblioteket som även gäller tecknade serier. I Malmö anser chefen att serier som vill föra fram t ex våld och kvinnoförakt inte är så lämpliga. Det kan ju dock finnas serier där det överdrivs och meningen blir en annan. Men om det finns dolda budskap och våldsförhärlikande så är det inte särskilt lämpligt. Det gäller samma kriterier för tecknade serier som för andra medier i Malmö.

På frågan om de upplever att tecknade serier är något som diskuteras antingen i deras eget biblioteket eller i biblioteksvärlden i stort svarar båda jakande. Chefen i Lund anser inte att det hittills funnits någon diskussion i det egna biblioteket, men det hoppas hon ska ändras i och med den nya satsningen på vuxenserier. Hon tycker att det i biblioteksvärlden finns bibliotek, t ex Göteborg, som varit väldigt långt fram när det gäller serier. Hon säger även att den debatt hon hört kring serier idag är av positiv art och att det var länge sedan den var utpräglad negativ. Vad detta beror på, att åsikterna vänt, vet hon inte riktigt, men tror att det kan bero på den allmänna samhällsinställningen. Att det dykt upp allt fler svenska serietecknare kan också ha haft betydelse. De har haft en annan kvalitet och det har inte längre gått att avfärda serien som ”amerikanskt skit som *Modesty Blaise*”. Hon nämner Cecilia Torudd som ett exempel på en svensk kvalitetsserietecknare. Chefen i Malmö tycker att debatten om serier på biblioteket kan kännetecknas av två skolor. Dels ungdomar som är uppväxta med serier och dels de lite äldre som kanske inte riktigt förstår serier och fortfarande tycker att serier är lite provocerande. De serier, som hon tror av många är helt accepterade, är Kalle Anka och Ensamma mamman av Cecilia Torudd. Även hon anser att debatten nuförtiden är positiv, hon tror att serieteket i Stockholm kan ha haft viss betydelse. Att serier är så accepterade att det inte diskuteras om de ska finnas på bibliotek är klart.

Frågorna 7, 9, 10 och 11 handlar om bibliotekens förvärvspolicy. Jag ville veta om det finns några specifika riktlinjer när det gäller förvärv och hantering av serier. Jag ville även veta varför serierna är uppställda som de är, hur biblioteken resonerade när de skapade sina serieavdelningar och om de skulle vilja ha det annorlunda.

I Lund tillhör serierna den skönlitterära avdelningen och det finns inga specifika förvärvsregler för just serierna utan det gäller samma för avdelningens alla inköp. I och med den nya satsningen kommer dock avdelningen tvingas titta lite extra på just serierna. De har inte heller andra kvalitetskrav på serier jämfört med annan media. Chefen i Lund påpekar att det alltid kan vara svårt att vara helt objektiv vid förvärv. I Lund arbetar de i team och de försöker hitta personer i teamet med specialintresse för varje område. Den som är intresserad och har kunskap får då uppdraget att göra urval av vad som ska köpas in. Det har det dock inte, såvitt bibliotekschefen vet, funnits för vuxenserierna. Budgeten i Lund är fördelad på hela avdelningen och de specifika genrens som finns skiljs inte ut. Det finns därför inte en viss del pengar för just serierna på vuxenavdelningen. De har även inga specifika riktlinjer för seriernas placering och exponering i biblioteket, men även detta är något personalen kommer att diskutera vid den nya satsningen. Att serierna idag står som de gör beror på att vid ombyggnaden så organiserades alla avdelningarna om och alla medier skulle beredas ny plats. Hon säger att seriernas placering diskuterades och de blev väl inte helt nöjda med hur det blev, men då ingen tog strid för just serierna så blev det som det blev. *”Det blev en hylla. Man tänkte inte mycket mer på det.”* Men hon hade inte velat ha dem på en annan avdelning än den skönlitterära.

Även i Malmö tillhör serierna skönlitteraturavdelningen och det är den ansvarige på den avdelningen som avgör vilka serier som ska köpas in. De övergripande riktlinjerna gäller för hela biblioteket och det gäller även kvalitetskraven. Det finns ingen speciell budget avsatt för serier, utan avdelningen sköter själva hur stor del som ska köpas in. Chefen i Malmö påpekar att för att serier ska få en sådan status som det har på Malmö stadsbibliotek krävs att det finns någon som är speciellt intresserad. Då hon bara arbetat på biblioteket i ungefär ett år så vet hon inte hur det resonerades när serierna placerades där de är. Men hon tycker att de är välexponerade där de är och hade inte velat placera serierna någon annanstans. Hon anser dock att vissa serier som är mer allmängiltiga, d v s inte typiska ungdomsserier, även kan finnas i dubletter på skönlitteraturavdelningen tillsammans med det andra

bokbeståndet. Biblioteket har ju byggt upp en bra avdelning vid ungt forum, och de serier som är efterfrågade kan ju finnas på fler ställen.

De båda biblioteken har ju resonerat olika när det gäller uppställningen av serierna. I Lund arbetar skönlitteraturavdelningen med att lyfta fram olika delar av beståndet. De har skilt ut debutanter och litteratur nyare än 1995. Men förutom urbrytningarna deckare och science fiction arbetar de inte så mycket med genres. Chefen i Lund tror att de vill hålla en slags likartad linje och därför inte heller delat in serierna i olika ämnesområden. Men hon säger att det ju är något man kan fundera över. Chefen i Malmö tror att serieläsare oftare söker en viss typ av serie snarare än upphovsmannen och ser därför fördelarna med en genreindelning.

Jag ville även veta om hanteringen av serier när det gäller inköp skiljer sig från övriga medier. Kan man se någon skillnad mellan vuxenserier och barnserier. Fråga 12, 13, 14.

I Lund håller sig personalen uppdaterad via recensioner och boklistor. Detta gäller vid inköp av alla medier och de använder sig inte av andra kanaler. Inköpen sker ifrån Bibliotekstjänst i första hand och i bokhandeln i andra hand. Detta gäller, såvitt bibliotekschefen vet, även vid inköp av serier. Hon tror inte att det är någon egentlig skillnad på hur barn- och vuxenserier behandlas förutom att de tillhör olika avdelningar. I Malmö uppmuntras personalen att köpa i media från annat håll än ifrån BTJ för att snabbare få ut ny litteratur i biblioteket. I Malmö har de ju en ”eldsjäl” som har hand om serierna och har alltså inga problem med att hålla sig orienterade om nya serier. När det gäller inköp av just serier, så tror hon att man måste vända sig till specialbutiker för att hitta serier. Hon vet att de har förhandlat fram rabatter med olika bokhandlare och detta uppmuntras. Att köpa serier i biblioteksband anser hon vara slöseri och köper heller in flera exemplar. De mer hållbara biblioteksbanden kan behövas på barn- och ungdomsavdelningen, men inte för vuxenserierna. Då är det viktigare att ha fler serier. Detta är en sak som skiljer behandlandet av barnserierna mot vuxenserierna, att de oftare köps i biblioteksband. Annars kan hon tänka att det kan vara lite hårdare kvalitetskrav för barnserierna då det är viktigare att de blir rätt och inte är stötande. En del serier hamnar ju på båda ställena, men det är allvarligare om det köps ”fel” till barnavdelningen.

9. Analys och avslutande diskussion

Syftet med min uppsats var att undersöka vilken plats - både ekonomiskt, utrymmesmässigt och kunskapsmässigt - tecknade serier för vuxna har i dagens folkbibliotek. För att undersöka detta har jag ställt följande delfrågor:

- Vilken syn har dagens bibliotekarier på tecknade serier och har den ändrats sedan serierna började dyka upp på biblioteken (1970-talet)?
- Hur pass väl överensstämmer bibliotekariers uppfattningar och kunskaper om tecknade serier med litteraturvetenskapliga teorier om serier?
- I vilken utsträckning speglas bibliotekariernas syn på serier i seriernas fysiska placering i biblioteket, i seriernas del i bibliotekets budget, samt i bibliotekets förvärvspolicy?

9.1 Bibliotekariens syn på tecknade serier.

Vad som tydligt kom fram i mina intervjuer med bibliotekarier var att alla har en positiv inställning till mediet serier. Alla tycker att serier för vuxna ska finnas på biblioteken därför att serier är ett unikt uttryckssätt likaväl som annan litteratur och konst. Inom båda biblioteken är man, enligt mina informanter, eniga om att biblioteken ska stå för mångfald och representera alla kulturyttringar i samhället. Här ser man en stor skillnad från hur det gängse synsättet var under slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet då serier var något som man helst skulle undvika att ha på biblioteken. Enligt både *Passa upp, passa, passa vidare...?* och Ulla Forsén var tecknade serier ett sätt för biblioteken att locka till sig barn och sedan få dem att gå över till mer lämplig litteratur, boken. Diskussionen då, kretsade mest kring serien som medium snarare än kring bra och dåliga serier. Då uttrycksformen av många ansågs vara fördummande, var serier inget man egentligen ville ha in på biblioteken. Men långsamt och säkert började allt fler serier vinna gehör och började få en plats på biblioteken. Men det var inte självklart var i biblioteket serierna skulle placeras. Fortfarande ansågs serier vara för barn. Att titta på bilder var inget för vuxna och serierna hamnade på barnavdelningarna. Några av de serier som från början hamnade där var inte i första hand för barn. Idag har synen på serier ändrats ännu mer. På dagens bibliotek är det accepterat

(t o m självklart) att vuxenserier och barnserier ska hållas åtskilda. Åtminstone är det så på de bibliotek jag har undersökt. Men det kan vara ett problem att veta vad som är en vuxenserie och vad som är en barnserie. Många gånger hamnar samma album på båda avdelningarna. Det är därför viktigt att bibliotekarierna har viss kunskap om den tecknade serien, så att de inte bara ser till formen utan kan avgöra om det är passande för barn respektive vuxna. På Lunds stadsbibliotek har de inte särskilda kvalitetskrav på just serier, utan det är avdelningarna som sköter förvärven och det är inte heller olika riktlinjer för barn- och vuxenserier. Det är samma kvalitetskrav som vid andra medier. I Malmö anser man det extra viktigt att vara noggrann vid inköp av barnserier, men man har annars också samma policy vid serier som vid andra medier.

9.2 Hur pass väl överensstämmer bibliotekariers uppfattningar och kunskaper om tecknade serier med litteraturvetenskapliga teorier om serier?

Ingen av mina informanter gav samma definition av vad en tecknad serie är. Bara två säger spontant att de vet att de har hört en definition varav en refererar till Scott McCloud. Vad jag har förstått, så var just McCloud gränsbrytande med sin bok ”Understanding comics” och han refereras till i en stor del av litteraturen kring serier. Det verkar dock bara vara en av mina informanter som känner till honom. Detta tyder på en bristande kunskap och/eller kännedom om de studier kring serier som de senaste åren blivit mer förekommande. Den bristande kunskapen syns även i hur serier och litteratur kring serier placeras i biblioteket. Litteratur om serier klassificeras väldigt olika. En del hamnar på litteraturvetenskap och en del hamnar på konstvetenskap. Detta bidrar till den förvirring som råder kring mediet. Man är osäker på om tecknade serier är en avart till litteratur och konst eller om det är en egen konstform. Bibliotekarierna hade lite olika uppfattningar inom vilket område man ska placera serierna. Någon tycker att det ligger mellan litteratur, film- och bildkonst. Men de flesta tyckte att tecknade serier ligger närmst litteratur. Detta kan, enligt en informant, bero på att serien många gånger är i form av ett album som då är som en bok som man håller i handen. Vilket gör att serien mer liknar litteratur än konst. Men att tecknade serier skulle vara en självständig konstform är inte en tanke som är utbredd på biblioteken. Detta är annars en åsikt som verkar finnas i den mesta litteraturen kring serier, så även här märks bibliotekariernas bristande kunskaper kring seriernas vetenskapsteorier.

De flesta av mina informanter anser inte att det idag förs en diskussion om tecknade serier för vuxna på biblioteket. Med hänvisning till de vetenskapliga teorier som jag redovisat tidigare, anser jag det något märkligt. Tecknade serier för vuxna är något som idag finns på biblioteken, men man pratar inte direkt om det. Speciellt i Lund där serierna är styvmoderligt behandlade, kan man tycka att det borde diskuteras mer. De flesta av mina informanter kunde inte ge någon definition av vad en tecknad serie är. Det finns vedertagna begrepp som den bibliotekspersonal som har hand om serierna borde hört talas om. Forskningen kring serier tangerar många vetenskapliga områden såsom språkvetenskap, konst, litteraturvetenskap, populärvetenskap och även inom ideologiska områden. Det borde finnas plats för serier under alla dessa områden eller så kanske man borde erkänna den tecknade serier som en egen konstform med sina egna vetenskapliga teorier.

Det visade sig att bibliotekschefen i Lund tyckte att man på biblioteket var dåliga på serier och därför ska biblioteket under våren 2002 dra igång en satsning på serierna. Initiativet till detta kommer dock inte inifrån biblioteket. De gånger då det dyker upp diskussioner i biblioteksvärlden i stort, t ex vid öppnandet av serieteket i Stockholm, präglas diskussionen av en positiv syn. Det verkar som om serierna har fått bättre status under de senaste tjugo åren. Vad detta beror på kunde inte informanterna svara direkt på, men en anledning kan vara att det kommit allt fler svenska serietecknare. Dessa kan inte avfärdas lika enkelt som de amerikanska serietecknare som förr styrde större delen av marknaden.

9.3 I vilken utsträckning speglas bibliotekariernas syn på serier i seriernas fysiska placering i biblioteket i seriernas del i bibliotekets budget, samt bibliotekets förvärvspolicy?

Från att inte haft en någon plats på biblioteken, är tecknade serier för vuxna i dag i stort ett accepterat medium. Men kanske beroende på sin närhet till populärkultur, och då i mångas ögon skräplitteratur, så är det inte många bibliotekarier som är särskilt intresserade av mediet. Detta syns tydligt på Lunds stadsbibliotek där det är "självkänt" att serier för vuxna ska finnas, men helst inte på bekostnad av något annat vare sig när det gäller plats eller förvärv. Enligt bibliotekschefen kan den dåliga placeringen bero på att ingen tog strid för serierna när alla medier skulle placeras ut efter omorganisationen. På Malmö stadsbibliotek kan mediechefen luta sig lite tillbaka då hon vet att de har en engagerad och av serier intresse-

rad bibliotekarie som sköter avdelningen. Jag tycker att man kan se en tendens att bibliotekens serieavdelningar står och faller med personligen intresserade bibliotekarier. Detta syns mer än vid andra medier. Det kan, som både Barbro Stenflo och Radell Scott påpekar, bero på en generationsfråga. Det arbetar idag på biblioteken många som är uppväxta med den negativa seriedebatten. Många kan även ha arbetat under den period då man **inte** skulle ha serier på biblioteken. Biblioteken har en tradition av att vara folkbildande och i detta tänkande har det inte funnits plats för serier som ansetts som enbart förströelseläsning av den lägre sorten. Idag är serien accepterad, men det är ändå långt steg mellan acceptans och engagemang. Det är alltså tydligt att bibliotekariens syn på serien påverkar hur serierna exponeras i biblioteket. En bra exponering i biblioteket kan öka intresset för serier även för grupper som vanligtvis inte läser serier. Detta har både Stenflo och Kolehmainen märkt av. Deras satsning på vuxenserier har gjort att inte bara ungdomar utan även äldre åldersgrupper sökte sig till serierna. Att enbart tänka att serier är något ungdomar läser, tror jag är fel. Idag kanske det är så, men allt fler vuxna som är uppväxta med serieläsning kommer till. Idag då serien börjar bli mer accepterad så kommer man troligen att läsa serier allt längre upp i åldrarna. Jag tror att det kommer att ställas allt större krav på bibliotekens seriebestånd i takt med att serieläsarna blir äldre.

Synen på serier syns även i bibliotekens sätt att ställa upp serierna. På Malmös stadsbibliotek har man, enligt min informant, kommit fram till att låntagaren sällan är intresserad av en viss upphovsman utan snarare vill ha en viss typ av serie. Detta har man konstaterat genom att i princip hälften av beståndet ständigt är utlånat men det finns sällan några reservationer. Besökarna verkar söka bland det som finns inne, snarare än efter specifika titlar. För att, som de ser de, underlätta för besökaren, har man i Malmö då delat in sina serier i genres. Även när det gäller skönlitteratur har Malmö stadsbibliotek en del indelningar i genres. Man har dessutom uppmärksammat problemet kring facklitteratur för serier som tidigare har hamnat på så många olika ställen i biblioteket. Därför har man gjort en samlad uppställning för all litteratur om tecknade serier. På stadsbiblioteket i Lund har man ställt upp serierna efter upphovsman och titel. Man verkar här inte ha träffat på samma problem som i Malmö. Enligt en informant har man så få seriealbum så det inte är någon idé att ställa upp dem annorlunda just nu. Det går alltså att få en bra överblick ändå. I övrigt på avdelningen i Lund gör man inte så många utbrytningar i genres, utan det är mer traditionell uppställning. Varje bibliotek måste ju själv få bestämma, det finns inget "rätt" sätt, men i Lund har man inte diskuterat uppställningen. Det bara blev så. Jag tycker att man inte konsekvent kan

behandla alla medier på samma sätt. Man måste ständigt föra en diskussion och hitta rätt sätt för just det mediet. Detta underlättar för både besökarna och för personalen. På de flesta bibliotek behandlar man inte t ex cd-skivor och böcker på samma vis. Man brukar också ofta urskilja folianter och placera dem på för dem anpassad plats. Varför ska man då inte se serier som ett unikt medium, i ett annorlunda format och behandla det som sådant.

Även vid förvärvet av serier märks det skillnad om det finns ett engagemang eller inte. Både en informant och Kristiina Kolehmainen säger att Bibliotekstjänsts sambindningslistor inte räcker till om man vill bygga upp en bra seriesamling. BTJ har i genomsnitt två seriealbum i varje lista och det är inte särskilt mycket. Det verkar alltså krävas att man förvärvar även på annat håll för att hålla samlingen aktuell. För att hitta bra inköskanaler måste bibliotekarien själv hålla sig ajour och aktivt uppsöka andra källor för recensioner och dylikt. De båda biblioteken har olika förvärvspolicy. Lund ser helst att avdelningarna handlar ifrån BTJ i första hand och i Malmö uppmuntras personalen att i första hand handla direkt ifrån bokhandeln. Dessutom anser mediachefen i Malmö att det inte är försvarbart att lägga pengar på vuxenserier i dyra biblioteksband, utan ser hellre att de köper in två exemplar av serien. I Lund försvåras alltså inköpen av serier av bibliotekets övergripande policy medan i Malmö underlättas inköpen tack vare inköspolicyn. Varken Malmö eller Lund har särskild budget för inköp av vuxenserier. I Malmö känner bibliotekarien att han hitintills fått köpa in vad han har velat, men i Lund har serierna inte varit prioriterade vid inköpen till avdelningen.

Jag anser att det viktigaste är att biblioteken för en aktiv diskussion om sina serier och vad de vill göra med sin serieavdelning. Det krävs, som Barbro Stenflo säger, att det finns någon som är ansvarig för avdelningen så att den inte förfaller. Bibliotekens har en komplex roll i samhället. Ett syfte är att ge nya intryck och verka för ett demokratiskt samhälle. Jag anser att serien här har en viktig roll. Många serier fungerar som en samhällsspegel och visar vilka normer som gäller. Serier framställer ofta främmande kulturer, innehåller historiska skildringar, är samhällskritiska, humoristiska, pedagogiska, biografiska, konstnärligt nyskapande och mycket, mycket mer. Biblioteken ska verka för att ge smala och alternativa serier en chans att synas. Det kräver dock ett engagemang hos bibliotekarierna.

De båda bibliotek som jag undersökt verkar idag satsa allt mer på vuxenserierna. Malmös stadsbibliotek arbetar aktivt med sin avdelning och även Lunds stadsbibliotek ska nu ändra

om sin avdelning. Den ska uppmärksammas genom ett serieprojekt och avdelningen ska även beredas bättre plats och eventuellt flyttas till bättre exponering.

Vilken plats har då tecknade serier för vuxna på dagens bibliotek? Jag har kommit fram till att serierna faktiskt har bättre status än vad jag trodde när jag inledde min undersökning. Den generella inställningen är positiv och serierna får allt mer utrymme på biblioteken. Både i Malmö och Lund har man samarbetat med seriefrämjandet, satsat på utställningar och bättre exponering. Något sämre var det med bibliotekarierna teoretiska kunskaper om serier. Detta kan bero på bristande intresse, men även på hur inställningen till mediet är på andra ställen i samhället och hur man kan ha påverkats under studietiden. Jag har också kommit fram till att då serier inte är något som bibliotekarier generellt har stor kunskap om, så krävs det någon som är speciellt intresserad för att biblioteket ska kunna hålla en bra avdelning för vuxenserier. Det krävs också att man för en diskussion kring mediet. Kanske biblioteken ska börja använda termen sekvenskonst istället för tecknade serier för att få ett bättre status på mediet.

10. Litteraturförteckning

Bejerot, Nils (1954). *Barn-serier-samhälle*. Stockholm: Folket i Bild.

Christiansen, H-C and Magnussen, A (2000). Introduction. I *Comics and Culture. Analytical and theoretical approaches to comics*. Sid. 7-27. Copenhagen: Museum Tusculanum Press.

Dorfman, Ariel och Mattelart, Armand (1977). *Konsten att läsa Kalle Anka. Om imperialistisk ideologi i Disneyserierna*. Stockholm: Unga filosofers förlag.

Eisner, Will (1990, gtr 1996). *Comics and Sequential art*. Tamarac: Poorhouse press. Expanded edition. (sixteenth printing)

Forsén, Ulla (1982). Seriehjältarnas intåg på biblioteken. I *Seriehjältarnas vara eller inte vara. Sex inlägg om serier i skolor och bibliotek*. Sid. 69-89. Lund: Bibliotekstjänst..

Frick, Erling (1977). *Tecknade serier i undervisningen*. Malmö: Liber Läromedel.

Groensteen, Thierry (2000). Why are comics still in search of cultural legitimization? I *Comics and Culture. Analytical and theoretical approaches to comics*. Sid. 29-41. Copenhagen: Museum Tusculanum Press..

Gravett, Paul (1997). *Telling tales through visuals*: Library Association Record: vol 99(3), march 1997: p. 140-142.

Hegerfors, Sture och Åberg, Lasse (1996). *Comics, serierna 100 år*. Stockholm: Semic press.

Hegerfors, Sture (1966). *Svisch! Pow! Sock!/: Seriernas fantastiska värld*. Lund: Corona

- Hoggart, Richard (1963). *The uses of literacy*. Harmondsworth: Penguin.
- Larson, Lorentz (1954). *Barn och serier*. Stockholm: Almqvist & Wiksell. Serie Almqvist & Wiksells psykologi och pedagogiska bibliotek.
- Lindung, Yngve (1995). *Serieeländets triumf*. Press på biblioteket! (Ppb!). 1995 nr.6. sid.20-27.
- Lindung, Yngve (1982). *Serieköp i svångremstider*. Barn och Kultur. Nr.1 sid 14-15.
- Markstedt, Daniel (1999). *Hci – bibliotekarien och den nionde konstarten*. Magisteruppsats vid institutionen för kultur- och biblioteksstudier, Uppsala Universitet.
- McCloud, Scott (2000). *Reinventing comics*. New York: HarperPerennial.
- McCloud, Scott (1995). *Serier - den osynliga konsten*. Stockholm: Medusa.
- McCloud, Scott (1994). *Understanding comics. The invisible art*. New York: HarperPerennial.
- Passa upp, passa, passa vidare? Handbok för barnbibliotek* (1982). Stockholm: Liber.
- Peterson, Lars (1984). *Seriealbum på myternas marknad*. Stockholm: Liber Förlag.
- Peterson, Lars (1976). *Seriernas värld*. Stockholm: Gidlunds. 3:e upplagan.
- Scott, Randall W (1990). *Comics Librarianship: A handbook*. Jefferson NC: McFarland.
- Stenflo, Barbro (1999). Serier på bibliotek. I *100 oumbärliga seriealbum. En presentation av de bästa seriealbumen på svenska*. Sid: 11-22. Lund: Bibliotekstjänst. BTJ-serien 244.
- Strömberg, Fredrik (2001). *Tecknade serier och andra farligheter*. Lund: Bibliotekstjänst. Tala med barnen om 2001:4.

Strömberg, Fredrik (1999). *100 outhärliga seriealbum. En presentation av de bästa seriealbumen på svenska*. Lund: Bibliotekstjänst. BTJ-serien 244.

Söderberg, Johan (1998:U121). *Tecknade serier och bibliotek. En studie i hur tecknade serier behandlas på folkbibliotek med utgångspunkt i Göteborgs stadsbiblioteks seriesatsning*, Magisteruppsats vid arbetsenheten för information och kultur/Biblioteks- och informationsvetenskap, Umeå universitet.

Wertham, Fredric (1954). *Seduction of the innocent*. New York: Rinehart and Company inc.

Övriga källor

Föredrag av Kristiina Kolehmainen på Malmö Stadsbibliotek 2001-11-08

Intervjuer med personal på Malmös och Lunds Stadsbibliotek under hösten 2001.

11. Bilagor

11.1 Intervjuplan 1

1. Hur definierar du en tecknad serie?
2. Anser du att serier är litteratur, konst eller något annat?
3. Upplever du att det förs någon diskussion om tecknade serier på biblioteket eller i biblioteksvärlden?
4. Anser du att serier hör hemma på bibliotek?
 - a. Varför?
 - b. Varför inte?
5. Har biblioteket en uttalad policy vid hanteringen av serier? Detta innefattar inköp, placering, exponering osv?
 - a. Om inte, varför inte? Hur ser det ut på bibliotekets övriga avdelningar?
 - b. Vad är policyn? Finns det nerskrivet?
6. När ni på biblioteket bestämde var de tecknade serierna skulle stå hur resonerade ni då?
7. Om du idag hade fått placera serierna under en annan avdelning, var hade du satt dem? Hade alla serier hamnat på samma plats?
8. Hur finansieras serierna? Har de en egen budget?
9. Varifrån köper ni era serier?
10. Hur håller du/ni er uppdaterade med nya serier?
11. Hur länge har ni haft tecknade serier för vuxna på biblioteket?
12. Hur tänkte ni när ni satte upp era serier?
 - a. I Malmö står de uppdelade i genre.
 - b. I Lund traditionellt efter signum och upphovsman.

11.2 Intervjuplan 2

1. Hur definierar du en tecknad serie?
2. Anser du att serier hör hemma på biblioteket?
 - a. Varför, och finns det serier som du tycker inte platsar på bibliotek?
 - b. Varför inte?
3. Vad är din uppfattning om tecknade seriers form, är det litteratur, konst eller något annat?
4. Många anser att tecknade serier är en självständig konstform, är det en tanke som är accepterad på biblioteket?
5. Upplever du att det förs en diskussion om tecknade serier på biblioteket eller i biblioteksvärlden?
 - a. Vad kännetecknar i så fall den diskussionen?
6. Upplever du att tecknade serier fått en annan status på folkbibliotek på senare tid, speciellt om man ser tillbaka tjugo år?
 - a. Vad kan det bero på?
7. Vilka riktlinjer har biblioteket när det gäller:
 - a. Förvärv av tecknade serier? (Om det inte finns speciella riktlinjer så varför inte?)
 - i. Finns det speciella kvalitetskrav på serierna eller inte?
 - b. Hur stor del av budgeten i relation till andra medier är avsett för serier?
 - c. När det gäller seriernas placering och exponering i biblioteket?
8. Hur länge har ni haft tecknade serier för vuxna på biblioteket?
9. När ni på biblioteket bestämde var serierna skulle stå, hur resonerade ni då?
10. Om du idag fick placera serierna under en annan avdelning, var skulle du då placera dem?
11. Om jag ber dig resonera kring frågan om seriernas uppställning, genreindelning eller signum och upphovsman, vad ger du då för råd?
12. Hur håller sig biblioteket uppdaterade med nya serier?
13. Skiljer sig sättet att förvärva serier mot andra medier? (Speciellt varifrån?)
14. Är det någon skillnad på hur serier för barn och serier för vuxna behandlas på biblioteket?